

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МІСЬКОГО
ГОСПОДАРСТВА**

В.В.Величко, Н.В. Водка

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до самостійного вивчення дисципліни, виконання контрольної роботи та
проведення практичних занять

з курсу **“Економіка підприємства”**

(для студентів 3 курсу напрямку 0502 – «Менеджмент» всіх форм навчання)

ХАРКІВ -ХНАМГ - 2008

Методичні вказівки до самостійного вивчення дисципліни, виконання контрольної роботи та проведення практичних занять з курсу “Економіка підприємства” (для студентів 3 курсу напрямку 0502 – «Менеджмент»). / Укл.: В.В. Величко, Н.В. Водка. - Харків: ХНАМГ, 2008 - 72 с.

Укладачі: В.В.Величко, Н.В. Водка

Рецензент: О.В. Димченко

Рекомендовано кафедрою МіРЕ, протокол № 12 від 05.02.2008 р.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1. Мета і завдання дисципліни.....	5
2. Розподіл навчального часу за темами, формами й видами навчальної роботи.....	7
3. Самостійна робота студентів.....	9
4. Завдання до контрольної роботи.....	12
5. Завдання для практичних занять студентів.....	13
6. Засоби контролю та структура залікового кредиту.....	68
6.1. Структура залікового кредиту.....	68
6.2. Засоби контролю.....	68
7. Список літератури.....	71

ВСТУП

Економіка підприємства як конкретна галузь науки й навчальна дисципліна базується на пізнанні та свідомому використанні економічних законів і закономірностей функціонування та розвитку суспільного виробництва.

Економіка – термін грецького походження, що дослівно означає мистецтво ведення господарства. Економіку справедливо вважають головною цариною діяльності людей, що забезпечує суспільство життєво необхідними матеріальними благами й послугами виробничо-технічного та споживчого призначення.

Економіка підприємства – це наука про ефективність виробництва, шляхи і методи досягнення підприємством найкращих результатів при найменших затратах.

Предметом вивчення економіки підприємства є методи й способи раціонального поєднання і ефективного використання всіх елементів виробничого процесу на рівні підприємства.

Дисципліна “Економіка підприємства” включає вивчення: теорії та практики господарювання на рівні підприємства; конкретних форм і методів господарювання, принципів формування і використання виробничого потенціалу; взаємодії всіх видів ресурсів; організації та ефективності господарсько-комерційної діяльності підприємства.

Методичні вказівки до самостійної роботи та практичних занять підготовлено з метою надання допомоги студентам спеціальності “Менеджмент організацій” в доскональному вивченні теоретичного матеріалу з курсу “Економіка підприємства” та оволодінні навичками практичного застосування отриманих знань.

Базою для розробки вказівок стала типова навчальна програма курсу “Економіка підприємства” для економічних факультетів вищих закладів освіти України. Програмні теоретичні питання курсу охоплюють всі аспекти діяльності підприємства як суб`єкта господарювання.

1. МЕТА І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна „Економіка підприємства” відноситься до дисциплін варіативної частини за вибором ХНАМГ циклу підготовки бакалаврів та спеціалістів зі спеціальності «Менеджмент організацій»

Загальний обсяг роботи студента за навчальними планами:

денна форма навчання: 216 годин / 6 кредитів (36 годин - лекцій, 36 годин – практичних занять, 144 години – самостійної роботи); і для груп МГКТС 216 годин / 6 кредитів (30 годин – лекцій, 30 годин – практичних занять, 156 годин – самостійної роботи);

заочна форма навчання: 216 годин / 6 кредитів (8 годин - лекцій, 4 години – практичних занять, 204 години – самостійної роботи)

Мета вивчення: надати майбутнім бакалаврам з менеджменту усіх фахових напрямків ґрунтовні знання з основних розділів прикладної економіки, зокрема з планування, організації і забезпечення ефективності господарювання на рівні підприємства як первинної ланки суспільного виробництва, а також необхідні практичні навички щодо управління економікою на сучасному етапі її розвитку.

У результаті вивчення дисципліни студент повинен

знати:

- сутність і зміст економічних категорій;
- економічні основи функціонування підприємства в системі ринкових відносин;
- методика розрахунку економічних показників діяльності підприємства, взаємозв'язок між ними;
- механізм формування та використання доходів і прибутків підприємства від різних видів діяльності;
- шляхи підвищення ефективності використання економічних ресурсів підприємства;

ВМІТИ:

- застосовувати теоретичні положення у вирішенні конкретних питань економіки, планування та організації роботи підприємства;
- кількісно оцінювати явища й визначати тенденції зміни показників;
- аналізувати і правильно вирішувати реальні економічні проблеми;
- обґрунтувати напрямки діяльності підприємства, розробляти і реалізовувати плани його розвитку, аналізувати й узагальнювати результати операційної, фінансової та іншої діяльності;
- пропонувати ефективні методи господарювання при зміні ситуації на ринку.

2. РОЗПОДІЛ НАВЧАЛЬНОГО ЧАСУ ЗА ТЕМАМИ, ФОРМАМИ Й ВИДАМИ НАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ

Модулі (семестри) та змістові модулі	Всього, кредит/годин		Форми навчальної роботи							
			лекції		практичні заняття		лабораторні заняття		самостійна робота студентів	
			Денна форма навчання	Заочна форма навчання	Денна форма навчання	Заочна форма навчання	Денна форма навчання	Заочна форма навчання	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Модуль 1										
<i>ЗМ I.I. Економічні основи функціонування підприємства в системі ринкових відносин</i>	1/36	МОМГ, МОМС, МОТЕК, ЛОГ	6	1,5	6	1	-	-	24	33,5
		МГКТС	6	1,5	4	1	-	-	26	33,5
Підприємство як суб'єкт та об'єкт ринкових відносин		МОМГ, МОМС, МОТЕК, ЛОГ	2	0,5	2	0,5	-	-	10	10
		МГКТС	2	0,5	2	0,5	-	-	10	10
Цільові характеристики діяльності підприємства на ринку		МОМГ, МОМС, МОТЕК, ЛОГ	2	0,5	2	-	-	-	10	10
		МГКТС	2	0,5	1	-	-	-	10	10
Планування діяльності підприємства		МОМГ, МОМС, МОТЕК, ЛОГ	2	0,5	2	0,5	-	-	4	13,5
		МГКТС	2	0,5	1	0,5	-	-	6	13,5
<i>ЗМ I.II. Планування діяльності підприємств</i>	1/36	МОМГ, МОМС, МОТЕК, ЛОГ	6	1	6	0,5	-	-	24	34,5
		МГКТС	4	1	4	0,5	-	-	28	34,5
Виробнича потужність підприємства		МОМГ, МОМС, МОТЕК, ЛОГ	2	0,5	4	0,5	-	-	12	17,0
		МГКТС	2	0,5	2	0,5	-	-	14	17,0
Планування виробничої діяльності підприємства		МОМГ, МОМС, МОТЕК, ЛОГ	4	0,5	2	-	-	-	12	17,5
		МГКТС	2		2	-	-	-	14	17,5
<i>ЗМ I.III. Ресурсне забезпечення підприємства</i>	2,5/90	МОМГ, МОМС, МОТЕК, ЛОГ	18	3,5	18	1,5	-	-	54	85
		МГКТС	14	3,5	16	-	-	-	60	85

Ресурсний потенціал		МОМГ, МОМС, МОТЕК, ЛОГ	4	0,5	2	-	-	-	10	10
		МГКТС	2	0,5	2	-	-	-	12	10
Матеріально-технічне забезпечення підприємства		МОМГ, МОМС, МОТЕК, ЛОГ	4	1,0	4	0,5	-	-	15	20
		МГКТС	4	1,0	4	0,5	-	-	15	20
Основні фонди підприємства		МОМГ, МОМС, МОТЕК, ЛОГ	4	1,0	8	0,5	-	-	12	30
		МГКТС	4	1,0	8	0,5	-	-	12	30
Трудові ресурси і стимулювання праці		МОМГ, МОМС, МОТЕК, ЛОГ	4	0,5	4	0,5	-	-	5	20
		МГКТС	2	0,5	2	0,5	-	-	10	20
Науково-технічний прогрес та інтенсифікація виробництва		МОМГ, МОМС, МОТЕК, ЛОГ	2	0,5	-	-	-	-	14	5
		МГКТС	2	0,5	-	-	-	-	11	5
ЗМ I.IV. Основні результативні показники господарської діяльності підприємства	1,5/54	МОМГ, МОМС, МОТЕК, ЛОГ	6	2	6	1	-	-	42	51
		МГКТС	6	2	6	1	-	-	42	51
Поточні витрати підприємства і собівартість продукції		МОМГ, МОМС, МОТЕК, ЛОГ	2	0,5	2	0,5	-	-	14	18
		МГКТС	2	0,5	2	0,5	-	-	14	18
Фінансові результати діяльності підприємства		МОМГ, МОМС, МОТЕК, ЛОГ	2	1,0	2	0,5	-	-	14	20
		МГКТС	2	1,0	2	0,5	-	-	14	20
Ефективність та конкурентоспроможність підприємства		МОМГ, МОМС, МОТЕК, ЛОГ	2	0,5	2	-	-	-	14	13
		МГКТС	2	0,5	2	-	-	-	14	13
Разом	6,0/216	МОМГ, МОМС, МОТЕК, ЛОГ	36	8	36	4	-	-	144	204
		МГКТС	30	8	30	4	-	-	156	204

∞

3. САМОСТІЙНА НАВЧАЛЬНА РОБОТА СТУДЕНТІВ (форми самостійної роботи, обсяг у годинах)

Форми самостійної роботи (за змістовими модулями)	Години			
	денна форма навчання		заочна форма навчання	
	МОМГ, МОМС, МОТЕК, ЛОГ	МГКТС	МОМГ, МОМС, МОТЕК, ЛОГ	МГКТС
<i>ЗМ I.I. Економічні основи функціонування підприємства в системі ринкових відносин</i>	24	26	33,5	33,5
1.Огляд основної і додаткової літератури	12	14	19,5	19,5
2.Ведення термінологічного словника	6	6	6	6
3.Розгляд контрольних запитань і прикладів тестових завдань	6	6	8	8
<i>ЗМ I.II. Планування діяльності підприємств</i>	24	28	34,5	34,5
1.Огляд основної і додаткової літератури	12	16	20,5	20,5
2.Ведення термінологічного словника	6	6	6	6
3.Розгляд контрольних запитань і прикладів тестових завдань	6	6	8	8
<i>ЗМ I.III. Ресурсне забезпечення підприємства</i>	54	60	85,0	85,0
1.Огляд основної і додаткової літератури	42	48	71,0	71,0
2.Ведення термінологічного словника	6	6	6	6
3.Розгляд контрольних запитань і прикладів тестових завдань	6	6	8	8
<i>ЗМ I.IV. Основні результативні показники господарської діяльності підприємства</i>	42	42	51,0	51,0
1.Огляд основної і додаткової літератури	30	30	37,0	37,0
2.Ведення термінологічного словника	6	6	6	6
3.Розгляд контрольних запитань і прикладів тестових завдань	6	6	8	8
РАЗОМ	144	156	204	204

ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ

1. Особливості визначення місії і головних напрямів діяльності підприємств різних форм власності й сфер діяльності.
2. Правові основи функціонування підприємств
3. Основні тенденції зміни законодавчої бази діяльності підприємств в Україні.
4. Структура підприємства і чинники, що на неї впливають.
5. Складові елементи ринкової інфраструктури.
6. Активізація підприємницької діяльності в Україні.
7. Форми співробітництва у сферах виробництва, товарообміну й торгівлі, фінансових відносин.
8. Принципи та етапи процесу побудови організаційних структур управління виробничим (невиробничим) підприємством.
9. Договірні взаємовідносини й партнерські зв'язки у підприємницькій діяльності.
10. Функції і методи управління діяльністю підприємств.
11. Класифікація, структура і визначення чисельності персоналу підприємства
12. Сутність і методи вимірювання продуктивності праці
13. Система управління персоналом підприємства.
14. Методи оцінки й відбору працівників підприємства.
15. Основні виробничі фонди: склад, структура, класифікація і оцінка
16. Ефективність відтворення і використання основних фондів підприємств.
17. Амортизаційна політика підприємства.
18. Нематеріальні ресурси підприємства, їх формування та ефективність використання.
19. Нормування оборотних коштів підприємства.
20. Ефективність використання оборотних коштів підприємства.
21. Визначення необхідного обсягу і джерел фінансування виробничих інвестицій.
22. Формування і регулювання фінансових інвестицій.
23. Методика оцінки ефективності виробничих інвестицій за сучасних умов господарювання.
24. Особливості показників визначення ефективності фінансових інвестицій.
25. Загальні й пріоритетні напрями технічних інновацій.

26. Основні тенденції організаційного прогресу на сучасному етапі розвитку підприємства.
27. Оцінка ефективності технічних та організаційних нововведень.
28. Організаційно-економічне управління технічним розвитком підприємства.
29. Лізинг як форма оновлення технічної бази виробництва.
30. Формування і використання виробничої потужності підприємства.
31. Організаційні типи виробництва.
32. Методи організації виробництва.
33. Виробнича й соціальна інфраструктура підприємства.
34. Державно-економічне регулювання виробничо-господарської діяльності підприємств.
35. Планування розвитку діяльності підприємств у сучасних умовах господарювання.
36. Організація оперативного планування діяльності підприємства.
37. Вимірювання і забезпечення підвищення рівня якості й конкурентоспроможності продукції (робот, послуг).
38. Продуктивність праці персоналу підприємства: вимірювання, чинники й резерви підвищення.
39. Механізм державного регулювання оплати праці й соціального захисту.
40. Форми й системи оплати праці та їх удосконалення.
41. Собівартість продукції (робот, послуг).
42. Калькулювання собівартості продукції (робот, послуг).
43. Стратегія і шляхи зниження поточних витрат.
44. Ціни на продукцію (робот, послуг) і тарифи: загальна характеристика, методи встановлення і регулювання.
45. Прибутковість підприємства і шляхи її підвищення.
46. Діагностика фінансово-економічного становища підприємства.
47. Ефективність виробництва: вимірювання і чинники підвищення.
48. Економічна безпека підприємства і шляхи запобігання внутрішнім і зовнішнім загрозам.
49. Практика здійснення і ефективність реструктуризації суб'єктів господарювання.
50. Санація (фінансове оздоровлення) господарюючих суб'єктів.
51. Банкрутство підприємства: механізм визначення і шляхи подолання.

4 ЗАВДАННЯ ДО КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Студенти заочної форми навчання виконують контрольну роботу, яка є формою контролю їх самостійної роботи і допуском до складання екзамену.

Задачі з кожної теми обирають відповідно до останньої цифри залікової книжки.

Тема	Остання цифра залікової книжки									
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
ТЕМА 7. Матеріально-технічне забезпечення підприємства	1 ¹	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
ТЕМА 8. Основні фонди підприємства	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
ТЕМА 9. Трудові ресурси і стимулювання праці робітників	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
ТЕМА 11. Поточні витрати підприємства і собівартість продукції	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	11	12	13	14	11	12	13	14	11	14
ТЕМА 12. Фінансові результати діяльності підприємства	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

¹ номер задачі з відповідної теми (див. розділ 4)

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ СТУДЕНТІВ

Зміст	Кількість годин за спеціальностями, спеціалізаціями			
	денна форма навчання		заочна форма навчання	
	МОМГ, МОМС, МОТЕК, ЛОГ	МГКТС	МОМГ, МОМС, МОТЕК, ЛОГ	МГКТС
<i>ЗМІ. I. Економічні основи функціонування підприємства в системі ринкових відносин</i>	6	4	1,0	1,0
<i>ЗМ I. II. Планування діяльності підприємств</i>	6	4	0,5	0,5
<i>ЗМ I. III. Ресурсне забезпечення підприємства</i>	18	16	1,5	1,5
<i>ЗМ I. IV. Основні результативні показники господарської діяльності підприємства</i>	6	6	1,0	1,0
РАЗОМ	36	30	4	4

ТЕМА 7. Матеріально-технічне забезпечення підприємства

Норматив оборотних коштів – мінімальна сума грошових коштів, яка постійно необхідна для виробничої діяльності.

Нормування оборотних коштів здійснюється по кожному виду оборотних коштів за нормами запасу.

Норми запасу вимірюють:

- у днях (за матеріалами, паливом, запасними частинами);
- грошовими одиницями на одного робітника (МШП);
- натуральними одиницями на одну одиницю (тис. м², 100 квартир – матеріали для ремонту будинку).

Нормативи оборотних коштів вимірюють у грошовому вираженні за формулою

$$H = N * B,$$

де N – норма оборотних коштів;

B – одноденні витрати.

Відомі три методи розрахунку нормативів оборотних коштів:

- аналітичний;
- метод коефіцієнтів;
- прямого рахунку.

Норматив оборотних коштів у виробничих запасах

Норматив оборотних коштів у виробничих запасах, які відносять до оборотних фондів, визначають множенням середньодобового споживання матеріалів у вартісному вираженні на норму їхнього запасу в днях.

В *транспортний запас*, що звичайно не перевищує двох днів, оборотні кошти вкладаються на період з моменту оплати виставленого постачальником рахунку до прибуття вантажу на склад підприємства.

Підготовчий запас створюється на період часу, необхідного для приймання, складування та підготовки до виробничого використання матеріальних ресурсів.

Поточний запас сировини (матеріалів) та інших елементів оборотних фондів (предметів праці) обчислюють у межах половини середнього інтервалу між поставками певних видів матеріальних ресурсів (наприклад, якщо за умовами договору між постачальником і споживачем передбачено надходження матеріалів один раз на місяць, то їхній поточний запас має забезпечувати 15 днів роботи).

Визначення *резервного (страхового) запасу* можна здійснювати двома способами :

- за середнім відхиленням фактичних строків поставки від передбачених договором;
- за періодом, необхідним для термінового оформлення замовлення та доставки матеріалів від виробника до споживача.

Норматив власних оборотних коштів у виробничих запасах

1. Паливо

Норматив за цим елементом розраховують для всіх видів палива, що використовуються на підприємстві, крім газу, за формулою

$$H_{\text{нал}} = N * (B^{\text{нал}} - B^{\text{газ}}),$$
$$N = N_{\text{трансп}} + N_{\text{нідг}} + N_{\text{ном}} + N_{\text{рез}}$$

2. Матеріали

При нормуванні матеріалів оборотні кошти поділяють на дві групи:

а) основні матеріали і матеріали, які мають у вартості продукції питому вагу 70-80 %. Норматив розраховують методом прямого рахунку по кожному виду матеріалів з урахуванням норми запасу та одноденних витрат матеріалів:

$$H_{\text{мат}} = N * B;$$

б) для другої групи норматив оборотних коштів розраховують аналітичним способом на підставі фактичних даних за звітний період:

$$N = Z^{36} / B^{36},$$

де Z^{36} – середній залишок матеріалів у звітному періоді.

3. Запасні частини

Розраховують методом прямого рахунку для деталей, які мають значну питому вагу в устаткуванні:

$$H_{\text{зч.}} = N_{\text{зч.}} * (n_m * n_d * k * Ц) / T,$$

де n_m – кількість механізмів, які мають запасні частини даного виду;

n_d – кількість деталей в одному механізмі;

k – коефіцієнт, що враховує зменшення потреби в запасних частинах по однорідних деталях у зв'язку з тим, що при наявності великої кількості взаємозамінюваних та одноіменних деталей і однотипних механізмів потреби в поточних залишках запасних частин знижуються;

$Ц$ – ціна однієї деталі;

T – строк служби деталей.

4. Малоцінні й швидкозношувані предмети

Норматив для цієї групи розраховують за формулами:

$$H_{\text{мшп}} = N_{\text{мшп}} * Ч;$$

$$N = (B_{\text{зв}} - Z_{\text{нос}}) / Ч,$$

де $N_{\text{мшп}}$ – норма запасу МШП, у гривнях на 1 робітника;

$Ч$ – середньооблікова чисельність робітників;

$B_{\text{зв}}$ – фактична вартість МШП у звітному періоді;

$Z_{\text{нос}}$ – знос МШП.

Норматив оборотних коштів у незавершеному виробництві

Норматив оборотних коштів у незавершеному виробництві можна визначити за формулою

$$H_{\text{нв}} = V_{\text{д}} * T_{\text{ц}} * K_{\text{нв}}$$

де $V_{\text{д}}$ – середньодобовий випуск продукції за її виробничою собівартістю;

$T_{\text{ц}}$ – середня тривалість виробничого циклу в днях;

$K_{\text{нв}}$ – коефіцієнт наростання витрат (собівартість незавершеного виробництва).

Норматив оборотних коштів в інших нормованих елементах

1. Витрати майбутніх періодів

Розраховують, виходячи із залишку коштів на початок періоду та суми витрат протягом розрахункового періоду з вирахуванням величини наступного погашення витрат за рахунок собівартості продукції:

$$H_{\text{мп}} = B_{\text{поч}} + B_{\text{пл}} - B_{\text{пог.пл}},$$

де $B_{\text{поч}}$ – залишки коштів на початок періоду;

$B_{\text{пл}}$ – сума витрат, які слід буде зробити в плановому році;

$B_{\text{пог.пл}}$ – сума майбутнього погашення витрат за рахунок собівартості продукції.

2. Готова продукція

$$H_{zn} = B_{\delta} * Z_{дн},$$

де B_{δ} – одноденний випуск продукції за виробничою собівартістю;

$Z_{дн}$ – норма запасу готової продукції (в днях).

3. Розрахунки зі споживачами

Комунальні підприємства авансують упродовж пільгового періоду своїх абонентів на суму одноденних доходів:

$$H_{аб} = N_{л} * Q_{одн},$$

де $N_{л}$ – сума пільгового строку сплати за спожиту продукцію (в днях);

$Q_{одн}$ – одноденний обсяг реалізованої продукції.

Ефективність використання оборотних коштів характеризується швидкістю їхнього обертання, оборотністю.

Коефіцієнт оборотності оборотних коштів показує кількість їх оборотів за рік і визначається відношенням реалізованої за рік продукції ($РП$) до середньорічного залишку нормованих оборотних коштів ($С_{зал}$):

$$K_{об} = РП / С_{зал}.$$

Коефіцієнт завантаження оборотних коштів - величина, обернена коефіцієнту оборотності:

$$K_{зав} = С_{зал} / РП.$$

Цей коефіцієнт показує, скільки оборотних коштів підприємства припадає на одну гривню реалізованої продукції.

Тривалість обороту оборотних коштів показує тривалість одного обороту оборотних коштів в днях і визначається як

$$T_{об} = T / K_{об},$$

де T – період (360,90,30 днів)

Для характеристики економічної ефективності використання оборотних коштів можна застосовувати показник їхньої рентабельності, обчислюваний як відношення прибутку підприємства до суми його оборотних коштів.

ЗАДАЧІ за темою “Матеріально-технічне забезпечення”

Задача 7.1

Постачання сировини на підприємство здійснюється згідно з даними таблиці. Визначити норму поточного запасу за наявності чотирьох постачальників.

Таблиця 7.1 – Дані поставок сировини

Постачальник	Обсяг однієї поставки, т	Інтервал між поставками, днів
1	250	20
2	320	30
3	480	10
4	159	48
Разом	1209	-

Задача 7.2

Поточний запас становить 12 днів. На підготовку сировини до використання у виробничому процесі потрібно 14 днів. Визначити норму підготовчого запасу.

Задача 7.3

Підприємство використовує у виробництві будівельний матеріал. Інтервал часу між двома суміжними його поставками — 24 дні. Термін доставки і вивантаження - 3 дні. Підготовка до використання матеріалу у виробничому процесі — 2 дні. Середньодобові витрати матеріалу — 12 т, договірна ціна 1 т цього матеріалу — 560грн. Розрахувати норматив виробничих запасів у натуральному й вартісному вираженні.

Задача 7.4

На водопровідному підприємстві річна норма подачі води в мережі - 42 млн. м³; питома вага води, що коагулюється, - 75%; планова норма витрат коагулянтів на 1000 м³ – 62 кг; середній інтервал між поставками - 27 днів; норма транспортного запасу - 8 днів; час для розвантаження, складування та аналізу - 2 дні; середня кількість днів повені - 29; середні витрати коагулянтів у дні повені - 88 кг на 1000 м³ води. Визначити норму запасу коагулянтів у днях.

Задача 7.5

На підприємстві виробнича собівартість послуги становить – 300 грн. Початкові одноразові витрати матеріалів на одиницю – 78 грн. Тривалість виробничого циклу – 7 днів. За рік має бути надано 2000 одиниць послуг. Визначити норматив оборотних засобів у незавершеному виробництві.

Задача 7.6

Середній залишок допоміжних матеріалів за минулий рік – 97,2 тис. грн.; загальна сума витрат на допоміжні матеріали в плановому році – 1002,5 тис. грн. Визначити норматив оборотних коштів на допоміжні матеріали.

Задача 7.7

Одноденні витрати палива за планом - 674,0 тис. грн., середньозважена норма оборотних коштів – 18,3 днів. Визначити норматив оборотних коштів по паливу.

Задача 7.8

Вартість обладнання на початок року становила 72000,0 тис грн., а з 1 червня до кінця року - 42000,0 тис. грн.; середньорічні залишки запасних частин - 2100,0 тис. грн. На плановий рік передбачається введення нового обладнання на суму 1100,0 тис. грн. з 1 вересня. Визначити норму й норматив оборотних коштів по запасних частинах.

Задача 7.9

У готелі на 600 номерів наявність малоцінного інвентаря і швидкозношуваних предметів становила (з урахуванням зносу) 29800,0 тис. грн. У поточному році необхідно поповнити інвентар готелю на суму 9500,0 тис. грн., норма річного зносу інвентаря - 25%. За планом з 1 жовтня передбачається введення в експлуатацію нового корпусу готелю на 190 місць. Визначити норматив оборотних коштів на малоцінні й швидкозношувані предмети на плановий рік.

Задача 7.10

Норма заборгованості за статтею “Абоненти” для підприємства газового господарства за планом встановлена 8,2 днів, при реалізації природного газу 1200,0 млн. м³ і середньому тарифі – 1,8 грн/ м³ газу. Визначити норматив оборотних коштів за статтею “Абоненти”.

Задача 7.11

На початок планового року витрати майбутніх періодів на підприємстві становили 11 млн. грн., у плановому році передбачено придбати формуляри, бланки квитанцій, технічну літературу і т.п. на суму 5,9 млн. грн., на собівартість буде віднесено цих витрат на суму 9,6 млн. грн. Визначити норматив власних оборотних коштів за статтею “Витрати майбутніх періодів”.

Задача 7.12

Витрати на валову продукцію у IV кварталі планового року – 58 020,0 тис.грн., у тому числі:

<i>сировина й основні матеріали</i>	22060,0
<i>допоміжні матеріали</i>	16020,0
<i>покупні напівфабрикати</i>	5560,0

Витрати на товарну продукцію у IV кварталі планового року – 56 050,0 тис.грн.

Норма запасу в днях:

<i>сировина й основні матеріали</i>	25
<i>допоміжні матеріали</i>	21
<i>покупні напівфабрикати</i>	8
<i>готова продукція</i>	4

Тривалість виробничого циклу – 16 дн.

Коефіцієнт наростання витрат – 0,9

Норматив власних оборотних засобів за іншими статтями на плановий рік – 240,0 тис.грн.

Визначити норматив сировини і основних матеріалів, допоміжних матеріалів, покупних напівфабрикатів, незавершеного виробництва, готової продукції і загальний норматив власних оборотних засобів.

Задача 7.13

Таблиця 7.2 – Вихідні дані

Показники	Підприємство		
	№1	№2	№3
1	2	3	4
Кошторис витрат на виробництво у IV кварталі планового року (тис.грн)			
Сировина й основні матеріали	86	246	72
Допоміжні матеріали	12	42	26
Напівфабрикати	21	33	-
Паливо	42	34	28
Зарплата з нарахуваннями	54	116	34
Амортизація основних фондів	26	77	19
Інші грошові витрати	16	29	14
Витрати на валову продукцію (визначити)			
Зміна залишків на незавершене виробництво	+24	+18	-12
Витрати на товарну продукцію (визначити)			
Норма запасу в днях:			
Сировина й основні матеріали	15	20	16
Допоміжні матеріали	11	9	14
Напівфабрикати	6	4	-
Паливо	7	8	3
Готова продукція	10	5	16
Тривалість виробничого циклу в днях	12	18	12
Коефіцієнт наростання витрат	0,9	0,9	0,8
Норматив власних оборотних засобів за іншими статтями планового року, тис. грн.	21	67	23

Визначити норматив оборотних засобів на підприємствах.

Задача 7.14

Визначити суму умовно вивільнених оборотних коштів підприємства, коли відомо, що в базовому році обсяг реалізації становив 10,8 млн. грн. при сумі оборотних коштів 470 тис. грн. і у плановому році очікується збільшення обсягу виробництва на 12 % при скороченні тривалості обороту оборотних засобів на 2 дні.

Задача 7.15

Визначити суму вивільнення (додаткового залучення) оборотних засобів у результаті прискорення (сповільнення) обертання оборотних засобів.

Таблиця 7.3 – Вихідні дані

Показники	План	Звіт
Середньорічні залишки нормованих оборотних коштів	68,4	65,0
Реалізація продукції за рік	740,0	759,0

Задача 7.16

Визначити загальний норматив власних оборотних засобів по підприємству, а також приріст (недостачу) нормативу власних оборотних засобів.

Кошторис витрат на IV квартал планового року:

сировина й основні матеріали 7200 тис.грн.

допоміжні матеріали 1800 тис.грн.,

паливо 990 тис.грн.,

зарплата з нарахуванням 5610 тис.грн.,

амортизація 1200 тис.грн.,

інші грошові витрати 1100 тис.грн.,

витрати на валову продукцію (визначити),

зміна залишків на незавершене

виробництво +500 тис.грн.,

витрати на товарну продукцію (визначити),

Норма запасу в днях:

сировина і основні матеріали 42,

допоміжні матеріали 54,

паливо 60,

готова продукція 12.

Тривалість виробничого циклу 20 дн.

Коефіцієнт наростання витрат 0,9

Норматив власних оборотних

засобів за іншими статтями планового року 2100 тис.грн.

Задача 7.17

На підприємстві реалізовано товарної продукції на суму 35 тис.грн. при середніх залишках оборотних коштів 6400 грн. Визначити можливий обсяг випуску продукції в наступному році при незмінному обсязі оборотних коштів і зменшеній на 7 днів тривалості їх обороту.

Задача 7.18

Визначити норматив оборотних коштів за елементами "Запасні частини" і "Допоміжні матеріали" у жовтні.

Вихідні дані: у вересні було випрано білизни на суму 241,8 тис. грн. Середній залишок миючих засобів на кінець місяця – 880 грн. Середній залишок запасних частин - 500 грн. Ціна прання 10 кг сухої білизни - 60 грн. Середньорічна вартість пральних машин – 245,9 тис. грн.

У жовтні очікується зменшення ціни на 5%, що дозволить збільшити обсяг прання в 1,18 раза. Додатково з 1.10 буде придбано 1 пральну машину вартістю 5300 грн.

Питомі витрати миючих засобів для прання 1 кг білизни і вартість 1 кг миючих засобів становлять:

порошок – 40 г за ціною 11,8 грн./кг,
крахмаль – 15 г за ціною 4,62 грн./кг,
відбілювач - 4 г за ціною 5,37 грн./кг.

Задача 7.19

У II кварталі готель "Наталі" мав у господарстві 39330 ліжко-діб. Було надано послуг на 112,32 тис.грн. при фактичному коефіцієнті завантаження 57%. Службою покоївок (35 чол.)було отримано спецодягу на суму 524 грн.(із віднесенням на собівартість 50% вартості).

У III кварталі у зв'язку з періодом відпусток очікується збільшення коефіцієнта завантаження на 16%, залучення на тимчасову роботу додаткового обслуговуючого персоналу в кількості 4 чол.

Визначити норматив оборотних коштів у III кварталі за елементами "Допоміжні матеріали" і "МШП", якщо норма запасу засобів чищення становить 8 днів, а норма витрат засобів чищення – 0,35 грн. на 1 реалізовану ліжко-добу.

Задача 7.20

Розрахувати потребу підприємства в оборотних коштах і можливу суму їх вивільнення за рахунок збільшення коефіцієнта оборотності за наступними даними: у звітному році підприємство надало послуг на суму 110,0 тис. грн., при цьому середньорічна сума оборотних коштів становила 9200,0 грн. У наступному році підприємство має намір збільшити обсяг реалізації на 11,8 %, а оборотність оборотних коштів прискорити на 15 %.

Задача 7.21

Визначити норматив оборотних коштів підприємства за елементом “Паливо”, якщо:

- річні витрати палива - 4440 тис. грн.,
- час на транспортування - 11 днів;

періодичність поставок – 1 раз на місяць

Задача 7.22

Визначити норматив оборотних коштів за елементом “Матеріали”, якщо:

- річні витрати матеріалів за рік - 5870 тис. грн.,
- час на транспортування - 12 днів;
- час на навантаження, складування матеріалів - 2 дні;

періодичність поставок – 1 раз на місяць.

Задача 7.23

Очікується, що в поточному році обсяг реалізації послуг має становити 200 млн. грн., середній залишок нормованих оборотних коштів – 25 млн грн. Визначити кількість оборотів і тривалість одного обороту оборотних коштів підприємства.

Задача 7.24

Встановити рівень ефективності використання оборотних коштів підприємства і обсяг додаткового їх залучення у звітному році. Середньорічна сума оборотних коштів підприємства дорівнює 900 тис. грн., обсяг реалізації – 3750 тис грн. Нормативний коефіцієнт завантаження оборотних коштів – 0,15, нормативна оборотність – 51 день.

Задача 7.25

Визначити суму вилучених в результаті прискорення оборотності оборотних коштів на плановий рік, якщо реалізація послуг складає 540 тис грн, середній залишок – 60 тис. грн., оборотність прискориться на 4 дні.

Задача 7.26

Визначити, на скільки днів скоротилася оборотність нормованих оборотних коштів підприємства, якщо в минулому році тривалість одного обороту складала 51 день, в поточному році середній залишок нормованих оборотних коштів збільшився на 14 %, а обсяг реалізації зменшився на 3,2 %.

Задача 7.27

У минулому році тривалість одного обороту складала 37 дні, в поточному році середній залишок нормованих оборотних коштів скоротився в порівнянні з минулим - на 8%, а обсяг реалізованої продукції збільшився на 13,2 %. Визначити, на скільки днів скоротилася оборотність нормованих оборотних коштів.

Задача 7.28

У звітному році на підприємстві реалізовано товарної продукції на 500 тис. грн. при середніх залишках оборотних коштів 19000 грн. Визначити можливий випуск продукції в наступному за звітним році при незмінному обсязі оборотних коштів і зменшеній на 11 днів тривалості одного їх обороту.

Задача 7.29

Обсяг реалізованої продукції в попередньому році склав 1200 тис. грн. при нормативі оборотних засобів 1120 тис. грн.; в плановому році випуск продукції збільшиться на 19% при скороченні тривалості обороту оборотних засобів на 3 дні. Встановити необхідний приріст нормативу власних оборотних засобів підприємства.

Задача 7.30

За попередній рік ремонтно-будівельне підприємство виконало роботи на загальну суму 1400 тис. грн. Середньорічний залишок оборотних коштів становив 97 тис. грн. Наступного року прогнозується збільшити обсяг робіт на 250 тис. грн. і скоротити тривалість одного обороту оборотних коштів на 10%. Визначити суму оборотних коштів, що вивільняються.

ТЕМА 8. Основні фонди підприємства

Первісна вартість основних фондів – це фактична їхня вартість на момент уведення в дію чи придбання. Визначають за формулою

$$V_{\text{перв}} = V_{\text{придб}} + V_{\text{дост}} + V_{\text{монт}} + V_{\text{інш}},$$

де $V_{\text{придб}}$ – вартість придбання основних фондів;

$V_{\text{дост}}$ – вартість доставки основних фондів;

$V_{\text{монт}}$ – вартість монтажу;

$C_{\text{інш}}$ – інші витрати, пов'язані з придбанням основних фондів (митні збори, комісійні посередника та ін.).

Залишкова вартість основних фондів – характеризує реальну їхню вартість, ще не перенесену на вартість виготовленої продукції (роботи або послуги). Залишкова вартість основних фондів є розрахунковою величиною і визначається як різниця між повною первісною (відновною) вартістю і накопиченою на момент обчислення сумою спрацювання основних фондів. Визначають за формулою

$$V_{\text{зал}} = V_{\text{перв}} - V_{\text{зн}},$$

де $V_{\text{зн}}$ – вартість зношення (амортизаційних відрахувань).

Залишкова вартість основних фондів на час їхнього вибуття (спричиненого спрацюванням) має назву **ліквідаційної вартості**. Вона розраховується як сума надходжень від реалізації основних фондів, які вибули, з урахуванням витрат з демонтажу та реалізації. У практиці господарювання її використовують для розрахунків норм амортизаційних відрахувань та визначення наслідків ліквідації спрацьованих основних фондів.

Балансова вартість групи основних фондів на початок розрахункового року ($BB_{\text{оф}}$):

$$BB_{of} = BB_o + B_n + B_{кр} + B_{рек} - B_e - AB_o,$$

де BB_o – балансова вартість групи основних фондів на початок року, що передував звітному;

B_n – витрати на придбання нових основних фондів;

$B_{кр}$ – вартість здійснення капітального ремонту основних фондів;

$B_{рек}$ – витрати на реконструкцію виробничих приміщень і модернізацію устаткування;

B_e – вартість виведених з експлуатації основних фондів протягом року, що передував звітному;

AB_o – сума амортизаційних відрахувань, нарахованих у році, що передував звітному.

Середньорічна вартість – середньозважена повна вартість основних фондів за рік:

$$B_{ср. оф.} = ПВ_{н.р.} + ПВ_n * \kappa / 12 - ПВ_{виб} * (12 - \kappa) / 12,$$

де $ПВ_{н.р.}$ – повна вартість основних фондів на початок року;

$ПВ_n$ – повна вартість основних фондів, що надійшли у розрахунковому році;

$ПВ_{виб}$ – повна вартість основних фондів, що вибули з експлуатації у розрахунковому році.

κ – кількість повних місяців функціонування основних фондів.

Відтворення основних фондів забезпечується амортизаційними відрахуваннями.

Амортизація основних фондів – це процес перенесення авансованої раніше вартості всіх видів засобів праці на вартість продукції з метою її повного відшкодування.

Амортизаційні відрахування обчислюють за певними нормами, які характеризують щорічний розмір відрахувань у відсотках до балансової вартості основних фондів. Розрахунки норм амортизаційних відрахувань на повне відновлення основних фондів здійснюють централізовано за формулою

$$H_{ав} = (БВ - B_{лікв}) / (A_n * БВ) * 100,$$

де $B_{лікв}$ – ліквідаційна вартість основних фондів;

A_n – амортизаційний період (нормативний строк функціонування)
основних фондів.

У практиці господарювання можуть застосовуватися кілька *методів амортизації*.

1. Метод рівномірного нарахування зносу (метод прямолінійної амортизації). За цим методом величину амортизаційних відрахувань визначають за формулою

$$AB = (ПВ * H_{ав}) / 100,$$

$$H_{ав} = 100 / T,$$

де T – нормативний строк експлуатації основних фондів у роках.

2. Метод одиниці продукції (одиниці послуг). Амортизацію нараховують за реальною кількістю продукції (послуг), що вироблена (надана) протягом року:

$$Ц_{пр} = (ПВ - B_{лікв}) / Q_{норм},$$

$$AB = Q_{факт} * Ц_{пр},$$

де $Q_{норм}$ – нормативна кількість виробленої продукції (наданих послуг);

$Q_{факт}$ – фактична кількість виробленої продукції (наданих послуг);

$Ц_{пр}$ – ціна одиниці продукції (послуг).

3. Метод урахування цілих значень років експлуатації (кумулятивний метод). Визначення амортизаційних відрахувань здійснюють в декілька етапів:

а) визначають суму цілих значень років експлуатації;

б) обчислюють дріб від ділення цілих чисел років експлуатації (при цьому дріб від ділення цілого значення останнього року експлуатації ставлять на перше місце, передостаннього – на друге і т.д.);

в) відповідний дріб для кожного року перемножують на ціну устаткування і в такий спосіб знаходять суму амортизації за потрібний рік.:

$$H_{ав} = ((T - i + 1) * 100) / \Sigma T,$$

де i – порядковий номер року використання, на момент якого здійснюється розрахунок.

4. Подвійно-знижувальний балансовий метод. За цим методом норму амортизаційних відрахувань встановлюють через подвоєння норм, обчислених за методом рівномірної амортизації, але амортизаційні відрахування розраховують не щодо балансової вартості основних фондів, а щодо залишкової за формулою

$$H_{ав} = 2 * (100 / T).$$

5. Система прискореного компенсування витрат. При цьому мають використовуватися такі норми прискореної амортизації відповідно до року експлуатації засобів праці:

1-15 , 2-30 %, 3-20 %, 4- 15 %, 5 – 10 %, 6 – 7 – 5 %.

6. Податковий метод. Підприємства нараховують амортизацію за чотирма групами основних засобів, виходячи з балансової вартості кожної групи на початок звітного податкового періоду і норм амортизаційних відрахувань у розрахунку на податковий квартал:

- 1 група – 2 відсотки;
- 2 група – 10 відсотків;
- 3 група- 6 відсотків;
- 4 група – 15 відсотків.

Амортизація не нараховується на :

- споруди благоустрою і житлові будинки,
- бібліотечні й архівні фонди,
- автомобільні дороги загального використання.

Показники технічного стану основних фондів:

1. Коефіцієнт зносу основних фондів:

$$K_z = 3 * 100 / B_{перв}$$

де 3 – сума зносу основних фондів.

Коефіцієнт придатності основних фондів – виявляє, яку частку складає їх залишкова вартість від первісної вартості:

$$K_n = (B_{перв} - 3) * 100 / B_{перв}$$

Показники руху основних фондів:

1. *Коефіцієнт оновлення основних фондів* – характеризує частку нових, введених в експлуатацію у звітному періоді основних фондів у складі всіх основних фондів, наявних на кінець звітного періоду:

$$K_o = \Phi_n / \Phi_k * 100,$$

де Φ_n – сума нових основних фондів за первісною вартістю, що введені в експлуатацію у звітному періоді;

Φ_k – сума основних фондів за первісною вартістю на кінець звітного періоду.

2. *Коефіцієнт вибуття основних фондів* – показує, яка частка основних фондів, наявних на початок звітного періоду, вибула за цей період унаслідок старіння та зносу:

$$K_e = \Phi_e / \Phi_n * 100,$$

де Φ_e – сума основних фондів, що вибувають у звітному періоді внаслідок старіння та зносу;

Φ_n – сума основних фондів на початок періоду.

Показники ефективності використання основних фондів

1. *Фондовіддача (Φ_e)* – показник, що відображає випуск продукції на 1 грн. основних фондів підприємства:

$$\Phi_e = D_p / \Phi,$$

де D_e – сума доходів від реалізації продукції;

Φ – загальна вартість основних фондів.

2. *Фондомісткість* (Φ_m) – показник потреби основних фондів для забезпечення виконання одиниці обсягу роботи:

$$\Phi_m = \Phi / D_p$$

3. *Фондоозброєність праці* (Φ_o) обчислюють за формулою

$$\Phi_o = \Phi / \mathcal{C},$$

де \mathcal{C} - середньооблікова чисельність виробничого персоналу.

4. *Фондовіддача на одного робітника* ($\Phi_{вр}$) – показник, що характеризує випуск продукції на 1 грн. основних фондів з урахуванням кількості робітників:

$$\Phi_{вр} = D_p / (\Phi * \mathcal{C})$$

5. *Механоозброєність виробництва* (M_g) – показник вартості машин та устаткування на одиницю обсягу реалізації продукції (послуг). Його застосовують для аналізу зміни питомої вартості засобів механізації. Цей показник розраховують у відсотках (або грн.) на кожну гривню доходів від реалізації продукції підприємств промислового або підрядного типу:

$$M_g = \Phi_m / D_p$$

6. *Механоозброєність праці* (M_n) – характеризує вартість засобів механізації, що припадають на одного робітника. Цей показник визначають діленням загальної балансової вартості машин та механізмів на середньооблікову кількість робітників:

$$M_n = \Phi_m / \mathcal{C}$$

7. *Енергоозброєність праці* (E_n) – показник, який визначається загальною установчою потужністю двигунів, установок, механізмів у кВт, що припадає на 1 робітника:

$$E_n = \sum E_n / \mathcal{C}$$

8. *Коефіцієнт технологічної структури основних фондів* ($K_{мсф}$) – визначається як співвідношення вартості активної частини основних фондів (Φ_a) і вартості основних фондів (Φ) за формулою

$$K_{мсф} = \Phi_a / \Phi$$

ЗАДАЧІ за темою “Основні фонди підприємства”

Задача 8.1

Згрупувати основні фонди готелю, визначити їх структуру за всіма класифікаційними ознаками й балансову вартість основних фондів на початок року, а також середньорічну вартість основних фондів.

Таблиця 8.1 – Рух основних фондів

Види основних фондів	Вартість основних фондів на початок року, тис. грн.	Вартість введених (+) і вибулих (-) основних фондів, тис. грн.	Терміни введення і вибуття, місяців
Будівлі –всього	850,0	+72,0	4
Машини та обладнання – всього			
у тому числі:			
- електродвигуни	124,0	+1,6	2
- вентиляційні установки	34,0	-3,0	5
- ліфти вантажні	4,9	-0,1	7
- ліфти пасажирські	5,3	+1,2	8
Інвентар – всього			
у тому числі:			
- меблі різні	170,0	+45,3	6
- меблі в гарнітурах	368,0	+89,0	1
- килими, дзеркала	98,0	-0,9	11
- килимові доріжки	78,9	+12,3	12
- картини в рамах	12,0	-0,8	7
- електроприлади	76,4	+15,4	3
- постільні речі	568,2	+157,6	2
Обчислювальна техніка	87,0	+1,3	11
Інші	97,0	+4,9	5
Разом			

Задача 8.2

За даними задачі 1.1 розрахувати первісну й залишкову вартість основних фондів готелю.

Задача 8.3

За даними задачі 1.1 розрахувати суму амортизаційних відрахувань за рік по кварталах за податковим методом нарахування амортизації.

Задача 8.4

Визначити первісну вартість основних фондів підприємства, якщо вартість придбання їх за оптовими цінами 4255 тис. грн., митний збір – 2,0 тис. грн., витрати на транспортування – 5,9 тис. грн, вартість встановлення – 16 тис. грн.

Задача 8.5

Визначити залишкову вартість основних фондів підприємства через 7 років після його введення в експлуатацію, якщо первісна вартість становила 12080 тис. грн, витрати на капітальний ремонт – 3100 тис. грн. в 4 році експлуатації, амортизація 6 % річних.

Задача 8.6

Вартість придбання основних фондів – 12000 тис. грн. Вартість доставки і монтажу – 32 тис. грн. Визначити щорічну суму амортизаційних відрахувань і залишкову вартість після двох років експлуатації при квартальній нормі амортизаційних відрахувань 10 %.

Задача 8.7

Первісна вартість транспортних засобів – 500 тис. грн. Нормативний термін служби – 6 років. Визначити залишкову вартість після трьох років експлуатації, якщо для амортизації було застосовано лінійний метод.

Задача 8.8

Первісна вартість об'єкта амортизації, що належить до третьої групи, становить 1400 тис. грн. Визначити суми щорічних амортизаційних відрахувань за методом прискореної амортизації.

Задача 8.9

Первісна вартість основних фондів підприємства 14,0 млн. грн., термін служби – 6 років, ліквідаційна вартість – 20,0 тис. грн. Визначити річну норму і щорічну суму амортизаційних відрахувань, використовуючи прямлінійну амортизацію.

Задача 8.10

Первісна вартість основних фондів на підприємстві 100 тис. грн., нормативний термін служби – 5 років. Визначити щорічну суму амортизаційних відрахувань методом прискореного зменшення залишкової вартості.

Задача 8.11

Первісна вартість основних фондів на підприємстві 900 тис. грн., нормативний термін служби – 8 років. Визначити щорічну суму амортизаційних відрахувань кумулятивним методом (цілих значень років).

Задача 8.12

Підприємство придбало два автокари вартістю 20,0 тис. грн. кожний з терміном служби 10 років. Яка сума амортизаційних відрахувань нагромадиться в амортизаційному фонді підприємства за чотири роки їх експлуатації?

Задача 8.13

У підприємства на 01.01.2006р. на балансі були враховані основні фонди: будівля складу – 110 000 грн, будинок офісу – 1 720 грн, автомобільний транспорт і офісне обладнання вартістю 12 000 грн., у їх складі електронно-обчислювальні машини і програмне забезпечення вартістю 3 000 грн.; а також інше обладнання – 6800 грн. У лютому 2006 р. підприємство придбало принтер за 1200 грн, що був введений в експлуатацію 24 лютого, а в березні новий автомобіль за 31 200 грн, який введено в експлуатацію 20 березня 2006 р. Визначити балансову вартість фондів на початок і кінець року, річну суму амортизаційних відрахувань.

Задача 8.14

Первісна вартість об'єкта амортизації, що належить до третьої групи, становить 13500 тис. грн. Визначити суми щорічних амортизаційних відрахувань, якщо в березні ввели основних фондів на суму 190 тис. грн.

Задача 8.15

Балансова вартість будівель, споруд, їх структурних компонентів і пристроїв складає 4 628 тис.грн. Норма амортизації (в розрахунку на квартал) 2%.

Розрахувати річну й квартальну суму амортизаційних відрахувань.

Задача 8.16

На підприємстві вартість основних фондів на початок звітнього року становила 9430 тис. грн. З 01.06 з експлуатації було виведено устаткування на суму 1200 тис грн., а з 01.10 введено додаткові основні фонди на суму 1300 тис. грн. Обсяг реалізації становить 10000 тис. грн., загальна чисельність працюючих – 200 осіб. розрахувати середньорічну вартість, фондівіддачу і фондомісткість основних фондів підприємства.

Задача 8.17

Розрахувати середньорічну вартість основних фондів за даними таблиці.

Таблиця 8.2 – Рух основних фондів

Групи основних фондів	Вартість на початок року, тис. грн.	Надійшло основних фондів, тис.грн./квартал	Вибуло основних фондів, тис.грн./квартал
1 група- будівлі, споруди, передавальні пристрої.	3200	250/І кв.	-
2 група - транспортні засоби, інструменти, меблі та ін.	800	-	300/ІІІкв.
3 група - машини, механізми, обладнання	1100	-	-
4 група - обчислювальна техніка	1000	-	-
Разом	6100	250	300

Задача 8.18

Визначити коефіцієнти технічного стану основних засобів підприємства за даними таблиці, проаналізувати результати.

Таблиця 8.3 - Основні фонди підприємства

Показники	Початок року	Кінець року
Вартість основних фондів, тис. грн.	2060	960
Сума зносу основних фондів, тис. грн.	120	410

Задача 8.19

Визначити показники руху основних фондів підприємства за даними таблиці, проаналізувати результати.

Таблиця 8.4 - Рух основних фондів

Показники	Попередній період	Звітний період
Вартість основних фондів на початок року, тис. грн.	960	1020
Введено, відновлено основних фондів, тис. грн.	70	40
Списано, ліквідовано основних фондів, тис. грн.	10	25
Вартість основних фондів на кінець року, тис. грн.	1020	1035

Задача 8.20

Розрахувати коефіцієнти зносу, придатності, вибуття та оновлення основних фондів, якщо їх вартість на початок року становить 98, 0 тис. грн., на кінець року 101,2 тис. грн., надійшло основних фондів у звітному році 18,6 тис. грн, вибуло – 15,4 тис. грн.

Задача 8.21

Вартість основних фондів на початок року склала 800 тис. грн. Вводяться основні фонди з 1 червня на 140 тис. грн., у жовтні на 46 тис. грн., а в серпні вибувають на 24 тис. грн.

Визначити: середньорічну вартість введених основних фондів; середньорічну вартість основних фондів, що вибувають; середньорічну вартість усіх основних фондів; вартість основних фондів на кінець року.

Задача 8.22

На підприємстві вартість основних фондів на початок звітнього періоду становила 8000 тис. грн. З 1.07 введено основних фондів на суму 2000 тис. грн., а з 15.11 виведено основних фондів на суму 1000 тис. грн. Обсяг реалізації – 10000 тис. грн. Загальна чисельність працівників – 310 осіб. Розрахувати фондівіддачу, фондомісткість і фондоозброєність праці на підприємстві.

Задача 8.23

Визначити зростання фондоозброєності праці, якщо середньорічна вартість основних фондів складає 8,5 млн.грн., кількість продукції – 14,2 млн.грн., виробіток на одного робітника – 35 тис.грн. (звітний рік). У плановому році передбачено збільшити випуск продукції на 0,2 млн.грн., а виробіток продукції на одного робітника – 3 тис.грн.

Задача 8.24

Визначити структуру основних виробничих фондів на початок і кінець року; коефіцієнт оновлення основних фондів на кінець року; показники фондівіддачі й фондомісткості за валовою продукцією, якщо розмір валової продукції 522400 тис. грн

Таблиця 8.5 - Вартість основних фондів, тис.грн.

Основні фонди	На початок року	На кінець року
1. Будівлі, споруди, їх структурні компоненти і пристрої, в тому числі житлові будинки та їх частини (квартири та місця загального користування).	82 460	88 920
2. Автомобільний транспорт і вузли (запасні частини до нього; меблі; побутові, електронні, оптичні, електромеханічні прилади та інструменти, включаючи електронно-обчислювальні машини, інші машини для автоматичної обробки інформації, інформаційні системи, телефони, мікрофони і рації, інше конторське (офісне) обладнання, пристрої і приладдя до нього.	184 860	192 480
3. Будь-які інші основні фонди.	22 300	26 540

Задача 8.25

Розрахувати необхідні показники. Проаналізувати фондівіддачу основних фондів і нематеріальних активів.

Таблиця 8.6 - Вартість основних фондів, тис.грн.

Показники	Базисний період	Плановий період	Зміна
Валова продукція, тис.грн.	160 600	188 600	
Середньорічна вартість основних фондів, тис.грн.	80 200	90 200	
Середньорічна вартість нематеріальних активів, тис. грн.	2 220	2 840	
Фондовіддача основних фондів, грн.			
Фондовіддача нематеріальних активів, грн.			
Фондомісткість продукції, грн.			

Задача 8.26

Визначити суму амортизаційних відрахувань, фондівіддачу, фондомісткість і фондоозброєність, якщо вартість основних фондів (3 група) на початок року становить 4,2 млн. грн. За планом передбачено ввести основних фондів у лютому на 210 тис. грн., у вересні на 412 тис. грн., у грудні на 105 тис. грн., і вивести в липні на 176 тис. грн. Запланований обсяг реалізації 32 млн. грн при чисельності працюючих 1540 чол.

Задача 8.27

За даними звітності готелю (табл. 8.7) визначити фондівіддачу основних фондів, фондомісткість, фондівіддачу на одного робітника, енергоозброєність праці, коефіцієнт технологічної структури основних фондів.

Таблиця 8.7 – Основні фонди готелю

Показники	Минулий рік	Звітний рік
Виручка від реалізації, тис. грн.	1600,0	1800,0
Середньорічна вартість основних фондів, тис. грн.	2218,0	2368,5
Середньорічна чисельність робітників, чол.	400	406
Потужність установок, механізмів, кВт	102,0	114,0
Групи основних фондів - разом, тис. грн.	2410,0	2641,3
у тому числі		
- будівлі	1356,0	1489,2
- споруди	153,0	151,0
- передавальні пристрої	11,3	11,6
- машини та обладнання	72,6	73,5
- транспортні засоби	29,0	28,3
- інвентар	690,0	785,2
- інші	98,2	102,5

Задача 8.28

Таблиця 8.8 – Вихідні дані

Показники	Звітний рік	Плановий рік
Середньорічна вартість основних виробничих фондів, тис. грн	1 215	1328
Кількість спожитої у виробничому процесі електроенергії, Квт-год на рік	5 240	6 120
Серденьооблікова чисельність робітників, чол.	1 050	1 100

Визначити фондоозброєність і енергоозброєність праці у звітному й плановому роках.

Задача 8.29

Визначити фондівдачу і фондомісткість на підставі таких даних:

Річний обсяг валової продукції	20 100 тис. грн.
Вартість основних фондів на початок року	6 000 тис. грн.
У жовтні вводяться основні фонди на суму	480 тис. грн.
1 серпня вводяться основні фонди на суму	520 тис. грн.
У травні вибувають основні фонди на суму	340 тис. грн.

Задача 8.30

Визначити вплив на зміну обсягу виробництва в звітному періоді стосовно базисного, якщо обсяг виробництва в базисному періоді 7544,0 тис. грн., індекси звітного періоду становлять: індекс чисельності працівників – 1,2; індекс фондоозброєності праці – 1,02; індекс питомої ваги активної частини основних фондів – 1,07; індекс фондівдачі активної частини основних фондів – 1,009.

ТЕМА 9. Трудові ресурси і стимулювання праці робітників

Управління трудовими ресурсами потребує обов'язкового формування системи оцінки трудового потенціалу підприємства. Слід розрізняти такі види чисельності працюючих:

- явочна;
- облікова;
- середньооблікова.

Явочна чисельність – кількість працівників, що з'явилися на робочі місця у визначений час.

Облікова чисельність – кількість всіх постійних, тимчасових і сезонних працівників, яких прийнято на роботу терміном на один і більше днів незалежно від того, перебувають вони на роботі, знаходяться у відпустках, відрядженнях, на лікарняному листку тощо.

Середньооблікова чисельність – кількість працівників за певний період, що визначається як сума середньомісячної чисельності поділена на кількість місяців у розрахунковому періоді.

Різниця між обліковою і явочною чисельністю характеризує резерв (в основному робітників), що має використовуватися для заміни тих, хто не виходить на роботу з поважних причин.

На підприємствах найчастіше розраховують *чисельність промислово-виробничого персоналу* на плановий період методом коректування базової чисельності:

$$Ч_{пл} = [(Ч_б * \Delta V) / 100] \pm \Delta Ч,$$

де $Ч_{пл}$ – чисельність промислово-виробничого персоналу, необхідна для забезпечення планового обсягу виробництва;

$Ч_б$ – базова (очікувана) чисельність;

ΔV – плановий темп зростання обсягу виробництва продукції;

$\Delta Ч$ – сумарна зміна чисельності за пофакторним розрахунком можливого зростання продуктивності праці.

Чисельність робітників, які зайняті на роботах, що нормуються, розраховують за формулою

$$Ч^{pn}_{nl} = (\sum t_i * m_i) / (T_{pn} * K_{вн}),$$

де t_i – планова трудомісткість одиниці виробу або послуги;

m_i – кількість виробів (послуг);

i – кількість видів виготовлюваних одиниць продукції або послуг;

T_{pn} – розрахунковий ефективний фонд часу одного працівника;

$K_{вн}$ – очікуваний коефіцієнт виконання норм.

Чисельність основних робітників, зайнятих на ненормованих роботах, розраховують за нормами обслуговування:

$$Ч^{oc}_{nl} = (m_o * П_{зм} * K_{го}) / H_{об}$$

де m_o – кількість об'єктів, що обслуговуються;

$П_{зм}$ – кількість змін роботи на добу;

$K_{го}$ – коефіцієнт переведення явочної чисельності в облікову;

$H_{об}$ – норма обслуговування одного об'єкта – кількість об'єктів на одного робітника:

$$K_{го} = 100 / (100 - f),$$

де f – плановий процент невиходів робітників на роботу.

Чисельність допоміжних робітників, для яких неможливо встановити норми обслуговування і розрахувати трудомісткість робіт:

$$Ч^{\delta}_{nl} = П_{рм} * П_{зм} * K_{го},$$

де $П_{рм}$ – кількість робочих місць.

Чисельність працівників управління, спеціалістів, службовців розраховується за кожною функцією методом прямого нормування.

При встановленні чисельності управлінського персоналу керуються типовими штатними розписами.

Продуктивність праці – це виготовлення продукції (послуг) одиницею виробництва за певний період, або кількість затраченої праці на виготовлення одиниці продукції.

Продуктивність індивідуальної праці – продуктивність конкретної живої праці, вимірюється кількістю продукції (послуг), що виробляється за одиницю часу (виробіток), чи кількістю робочого часу, що витрачений на виготовлення продукції (трудомісткість).

Продуктивність загальної праці – відношення виробленого за розрахунковий період (в основному за рік) національного валового доходу до кількості працівників, зайнятих у сфері виробництва.

Рівень продуктивності праці визначають через прямі й обернені показники.

До *прямих показників* належить виробіток продукції (послуг), безпосередньо продуктивність праці. Продуктивність праці визначають у натуральних, вартісних і нормативних показниках.

До *обернених показників* належить трудомісткість, що поділяється на планову, фактичну й нормативну.

Методи вимірювання продуктивності праці:

1. Визначення продуктивності праці в натуральних показниках.

Продуктивність окремого працівника:

$$ПП_{\text{нат. ок.}} = Q / Ч_{\text{об}},$$

де Q – кількість виробленої продукції (послуг) в натуральних одиницях по підприємству або його структурному підрозділу;

$Ч_{\text{об}}$ – середньооблікова чисельність працюючих на підприємстві.

Продуктивність устаткування:

$$ПП_{\text{нат. ус.}} = Q / A_{\text{об}},$$

де $A_{\text{об}}$ – облікова чисельність того устаткування, яке має найбільшу питому вагу на підприємстві.

Продуктивність підприємства:

$$ПП_{\text{нат. під}} = Q / T,$$

де T – час, витрачений на виготовлення всього обсягу продукції.

2. *Визначення продуктивності праці у вартісних показниках.*

$$ПП_{в.ок} = ВД / Ч_{об.},$$

$$ПП_{в.ус} = ВД / А_{об.},$$

$$ПП_{в.нід.} = ВД / Т,$$

де $ВД$ – загальний обсяг випущеної підприємством продукції (послуг) у вартісних одиницях.

3. *Визначення продуктивності праці в нормативних одиницях.*

$$ПП_n = \sum T_{норм. год} / T_{ф},$$

де $\sum T_{норм. год}$ - сумарний обсяг виконаної роботи;

$T_{ф}$ – фактично відпрацьований час у людино-годинах на підприємстві.

Заробітна плата – це виражена в грошовій формі частина валового внутрішнього продукту, яка виплачується працівникові відповідно до затраченої ним праці.

Погодинна система оплати праці визначається на підставі фактично відпрацьованого часу:

$$ЗП_{год} = C_{год} * T_{ф},$$

де $C_{год}$ – тарифна ставка за 1 год. відпрацьованого часу;

$T_{ф}$ – фактично відпрацьований час працівником у годинах за визначений період.

Погодинно-преміальна система оплати праці:

$$ЗП_{погод.пр} = C_{год} * (1 + p/100) * T_{ф},$$

де p – величина премії, %.

Пряма відрядна система оплати праці, коли оплата нараховується тільки за кількість виготовленої продукції:

$$ЗП_{відр} = C_{від} * Q,$$

де Q – обсяг виготовленої продукції;

$C_{від}$ – відрядна розцінка за одиницю обсягу продукції.

Непряма відрядна система оплати праці, коли розмір заробітку працівника ставиться у пряму залежність від результатів праці інших працівників, які його обслуговують:

$$ЗП \text{ в\ddot{i}др.} = C_{nr} * Q_{осн},$$

де C_{nr} – відрядна непряма розцінка за одиницю обсягу продукції для працівників, зайнятих обслуговуванням основних робочих;

$Q_{осн}$ – обсяг продукції, виробленої основними робочими.

Відрядно-преміальна система оплати праці, коли працівник, крім основного заробітку за прямими відрядними розцінками, додатково отримує премію за досягнення певних кількісних і якісних показників:

$$ЗП \text{ в\ddot{i}д-пр.} = C_{в\ddot{i}д} * (1 + p / 100) * Q.$$

Відрядно-прогресивна система оплати праці, яка дає змогу працю робітника в межах норм оплачувати за прямими розцінками, а при виробітку понад норму – за підвищеними:

$$ЗП = C_{в\ddot{i}д} * Q_{норм} + C_{в\ddot{i}д} * (1 + p/100) * Q_{п.норм},$$

де $Q_{норм}$, $Q_{п.норм}$ – обсяг продукції, виробленої в межах нормативної та позанормативної величини.

Акордна система оплати праці – дає змогу встановити розцінку на весь обсяг робіт, а не на окрему операцію.

ЗАДАЧІ за темою “ Трудові ресурси і стимулювання праці робітників”

Задача 9.1

Середньооблікова чисельність робітників підприємства становила в січні 415, лютому - 423 і в березні - 431 чол.

Визначити середньооблікову чисельність робітників за 1 квартал.

Задача 9.2

Нормативна трудомісткість токарних робіт II розряду – 27000 нормо-годин. Середній коефіцієнт виконання норм – 1,15. Середня кількість годин роботи одного токаря на рік – 1840.

Визначити планову трудомісткість токарних робіт і необхідну чисельність токарів.

Задача 9.3

У звітному році на підприємстві працювало 2900 робітників. Баланс робочого часу одного робітника – 1840 год. У плановому році результаті проведених організаційно-технічних заходів намічено зекономити 202 400 годин.

Визначити відносну економію річної чисельності робітників і можливий ріст продуктивності праці в результаті зниження трудомісткості.

Задача 9.4

За перспективним планом розвитку водопостачання міста передбачається збільшити подачу води споживачам на 80%, а виробіток на одного робітника водопроводу підвищити на 50%.

Встановити відносну зміну чисельності робітників водопроводу на перспективний період.

Задача 9.5

За річним планом передбачено збільшити кількість перевезень пасажирів тролейбусом на 26,5%, а чисельність робітників - на 15%.

Визначити відносну зміну рівня виробітку (кількість перевезених пасажирів на одного середньооблікового робітника).

Задача 9.6

Підприємство “А” запланувало в наступному році зростання продуктивності праці на 8% і збільшення середньооблікової чисельності робітників на 5%.

Визначити, на скільки при таких умовах можна збільшити виробничу програму.

Задача 9.7

За перспективним планом електростанції передбачається зростання чисельності робітників на 25%, підвищення продуктивності праці - 20%.

Визначити питому вагу приросту виробітку електроенергії в результаті підвищення продуктивності праці.

Задача 9.8

У звітному році обсяг випуску товарної продукції склав 7500 тис.грн., середньоблікова чисельність працівників – 150 чоловік.

У році, що планується, обсяг товарної продукції передбачається в сумі 8100 тис.грн., продуктивність праці на одного працівника повинна збільшитись на 7% проти минулого року.

Визначити продуктивність праці одного працівника у звітному і плановому роках і середньоблікову чисельність працівників у році, що планується.

Задача 9.9

Чисельність робітників у цеху за звітний рік складала 400 чоловік. У році, що планується, обсяг валової продукції збільшиться на 30% або на 250 млн.грн., продуктивність праці – на 10 %.

Визначити чисельність робітників у році, що планується.

Задача 9.10

За звітний період обсяг валової продукції склав 3500 тис.грн., чисельність робітників – 50 чоловік. У плані на рік обсяг валової продукції збільшиться на 15%, продуктивність праці – на 7%.

Визначити в плані на наступний рік обсяг валової продукції, продуктивність праці, чисельність робітників підприємства.

Задача 9.11

Середня кількість робочих днів за рік – 246, середня тривалість робочого дня – 7,95 години. За рік вироблено товарної продукції на 18500 тис.грн. Чисельність промислово-виробничого персоналу в середньому за рік – 900 чоловік, у тому числі робітників – 780 чоловік.

Визначити середньорічний, середньоденний і середньогодинний виробіток на одного працівника і одного робітника.

Задача 9.12

За планом обсяг товарної продукції – 4782 тис.грн., продуктивність праці на одного робітника – 4200 грн. Планом передбачається зменшення чисельності робітників на 64 чоловік.

Визначити темпи зростання продуктивності праці.

Задача 9.13

Валова продукція підприємства за звітом – 1765 тис.грн., за планом збільшиться на 7%.

Середньооблікова чисельність

Промислово-виробничого персоналу - 324 чол.

Ефективний фонд робочого часу - 1871 год.

Тривалість робочого дня - 8 годин.

Визначити середньорічний, середньоденний і середньогодинний виробіток на одного працівника (за планом).

Задача 9.14

Скласти баланс робочого часу на плановий рік, виходячи з балансу робочого часу звітного року і додаткових даних.

Таблиця 9.1 - Баланс робочого часу одного робітника

№ п/п	Показники	Звітний рік	Плановий рік
1.	Кількість календарних днів	365	365
2.	Вихідні й святкові дні	112	збільшуються на 2 дні
	Номінальний фонд робочого часу, днів	253	?
3.	Невиходи на роботу, днів	43	?
	З них:		
	- відпустки	26	збільшуються на 5 днів
	- захворювання	9	6
	- невиходи, що дозволяються законом	2	на рівні
	- невиходи з дозволу адміністрації	1	на рівні
	- прогули	2	X
	- цілодобові простої	2	X
	- страйки	1	X
	Ефективний фонд робочого часу, днів	210	?
4.	Середня тривалість робочого дня, год.	7,5	7,6
	Ефективний фонд робочого часу на рік, год.	1575	?

Задача 9.15

Місячний оклад робітника з погодинною оплатою праці -1500 грн.

Робітник повинен відпрацювати 21 зміну по 8 годин, фактично відпрацював 20 змін. За безаварійну роботу передбачена премія в розмірі 15% тарифного заробітку.

Розрахувати заробітну плату робітника.

Задача 9.16

За планом передбачається такий склад річного фонду заробітної плати робітників (тис.грн.):

<i>фонд зарплати за відрядними розцінками і тарифними ставками</i>	<i>1500,0</i>
<i>премії робітникам-відрядникам і почасовикам</i>	<i>260,0</i>
<i>доплати за працю в нічний час</i>	<i>20,0</i>
<i>доплати за навчання учнів</i>	<i>2,0</i>
<i>доплати підліткам за скорочений робочий день</i>	<i>2,2</i>
<i>доплати незвільненим бригадирам</i>	<i>2,5</i>
<i>оплата щорічних відпусток</i>	<i>132,0</i>
<i>доплати за роботу в святкові дні</i>	<i>1,5</i>
<i>вихідна допомога</i>	<i>1,7</i>
<i>оплата часу, який витрачено на виконання громадських і державних обов'язків</i>	<i>6,0</i>
<i>виплати за вислугу років</i>	<i>70,0</i>
<i>вартість безкоштовних комунальних послуг</i>	<i>1,5</i>

Визначити годинний, денний і річний фонди заробітної плати.

Задача 9.17

Визначити середньоденну і середньорічну заробітну плату одного робітника, якщо відомо:

<i>Показники</i>	<i>тис.грн.</i>
<i>Фонди заробітної плати за відрядними розцінками і за тарифом</i>	<i>45600,0</i>
<i>доплати за роботу в нічний час</i>	<i>246,0</i>
<i>інші доплати, що входять до фонду годинної заробітної плати</i>	<i>48,0</i>
<i>доплати, що входять до фонду денної заробітної плати</i>	<i>1152,0</i>
<i>доплати за щорічні відпустки</i>	<i>3420,0</i>
<i>інші доплати, що входять до фонду річної заробітної плати</i>	<i>720,0</i>

На підприємстві працюють 3200 чоловік. Кожний робітник повинен відпрацювати 246 днів. Середня тривалість робочого дня – 7,9 годин.

Задача 9.18

Токар V розряду, годинна тарифна ставка – 4,50 грн. Завдання на місяць – 100 деталей, норма часу на виготовлення деталі – 2 години, оплата – відрядно-преміальна. Переробка норм запланована на 12%. За кожний відсоток преміальна доплата складає 1,5% відрядного заробітку, але не вище 25%.

Визначити місячний заробіток токаря.

Задача 9.19

Визначити фонд прямої відрядної заробітної плати на виготовлення запасних частин для ремонту електрообладнання.

Для виготовлення запасних частин буде потрібно:

- а) токарних робіт III розряду
(тарифна ставка 4,75 грн.) 10 хвилин,
- б) свердлильних робіт II розряду
(тарифна ставка 4,50 грн.) 5 хвилин,
- в) шліфувальних робіт IV розряду
(тарифна ставка 4,90 грн.) 6 хвилин

Річна виробнича програма - 6 тис. одиниць.

Задача 9.20

Місячна заробітна плата: робітника Петренка О.І. –1285 грн., робітника Овчаренка Г.Я. – 1210 грн. і робітника Остапенка І.І. – 1150 грн.

Визначити податок з доходів фізичних осіб на кожного робітника (відповідно до чинного законодавства).

Задача 9.21

Фонд оплати праці за квартал по підприємству – 22460 тис.грн.

Визначити відрахування на державне (обов'язкове) соціальне страхування та пенсійне страхування і відрахування на страхування на випадок безробіття (виходячи із встановлених норм відрахувань).

Задача 9.22

Розрахувати, наскільки збільшився обсяг продукції, що виробляється, коли відомо, що середньооблікова чисельність персоналу зросла на 7%, а приріст продуктивності праці склав 10%.

Задача 9.23

Робітник за місяць відпрацював 176 люд.-год. і виготовив 485 деталей. Норма часу на виготовлення однієї деталі становить 0,4 люд.-год., а відрядна розцінка - 5,20 грн. за одну деталь. Премія складає 1,5% за кожний відсоток перевиконання норми. Розрахувати загальну суму нарахованої заробітної плати за місяць.

Задача 9.24

Робітник промислового підприємства працює за відрядно-прогресивною системою оплати праці. Денна тарифна ставка робітника 5 розряду становить 4 грн. 50 коп. За перевиконання виробничої норми праця робітника оплачується за розцінкою, збільшеною на 50%.

Розрахувати загальну суму заробітку робітника 5 розряду, який в розрахунковому місяці виконав виробничу норму на 118% і відпрацював 23 робочих зміни.

Задача 9.25

Визначити загальну заробітну плату спеціаліста, виходячи з таких даних. Посадовий оклад спеціаліста дорівнює 1260 грн. за місяць. За нормальних умов господарювання спеціалісту нараховується премія, розмір якої становить 32% від посадового окладу. У розрахунковому місяці спеціаліст відпрацював 23 робочих дні, 2 дні перебував у відрядженні та один день у відпустці без збереження заробітної плати.

ТЕМА 11. Поточні витрати підприємства і собівартість продукції

Собівартість продукції – це грошова форма витрат на підготовку виробництва, виготовлення і збут продукції.

Калькулювання собівартості являє собою визначення витрат за статтями собівартості.

Об'єктом калькулювання є продукція чи послуги, чия собівартість обчислюється. Калькуляційною одиницею є одиниця кількісного виміру продукції (робіт, послуг):

1. готельне господарство – 1 ліжко-доба,
2. газове господарство – 1 куб м реалізованого природного чи зрідженого газу;
3. теплове господарство – 1 Гкал теплової енергії;
4. електропостачання міст – 1 кВт /год електричної енергії;
5. водопровідне господарство – 1 куб. м реалізованої води;
6. каналізаційне господарство – 1 куб. м стічних вод;
7. санітарна очистка міст – 1 куб. м побутових відходів;
8. зелене господарство – 1 га зелених насаджень, шт.;
9. житлове господарство – 1 кв. м загальної площі житла;
10. міський електротранспорт – 1 км перевезений, 1 вагоно-км.

Калькуляція на підприємствах складається за статтями:

1. *Сировина і матеріали*

До цієї статті належать такі витрати:

- на сировину,
- на основні й допоміжні матеріали,
- на куповані вироби й напівфабрикати.

Усі ці витрати можна обчислити на одиницю продукції (робіт, послуг), виходячи з норм і цін:

$$S_{.m} = \sum M_{.n} * C_{.m} - \sum M_{.відх} * C_{.р.відх} ,$$

де $M_{.n}$ - норма витрат матеріалу на одиницю продукції (послуги);

$C_{.m}$ – ціна придбання сировини і матеріалів;

$M_{.відх}$ – витрати сировини і матеріалів, що пішли у відходи;

$C_{.р.відх}$ – ціна реалізації відходів сировини і матеріалів.

2. Енергія технологічна

Ця стаття охоплює витрати на всі види енергії, необхідної для виробництва продукції (послуги):

- паливо,
- електроенергія,
- пара,
- газ

$$S_{.ен} = \sum S_{.н.ен} * C_{.т} ,$$

де $S_{.н.ен}$ – норми витрат енергії;

$C_{.т}$ – ціна-тариф на застосування енергії.

3. Основна і додаткова заробітна плата виробничих робітників

До цієї статті належать витрати на оплату праці робітників, які безпосередньо виготовляють продукцію (послуги). Величина таких витрат обчислюється згідно з нормами витрат часу на виконання технологічних операцій і тарифними ставками або відрядними розцінками на операції та виготовлення одиниці продукції. До цієї статті також належать доплати й надбавки робітникам за кваліфікацію, за перевиконання плану, за роботу в святкові й вихідні дні, за виконання державних обов'язків, оплату відпусток.

4. Утримання та експлуатація машин і механізмів

Стаття є комплексною. Вона охоплює витрати на :

- амортизаційні відрахування на відтворення машин і устаткування ($A_{м.уст.}$);
- електроенергію, паливо, мастильні матеріали для машин та устаткування ($C_{ел}$);
- придбання технологічного інструменту, запасних частин та агрегатів для устаткування ($C_{інс}$);
- ремонт і технологічне обслуговування ($C_{р.т.о}$);
- заробітну плату обслуговуючому персоналу ($C_{з.н.об.}$).

$$S_{екс} = A_{м.ус} + C_{ел} + C_{інс} + C_{р.т.о} + C_{з.н.об.}$$

5. Загальновиробничі (накладні) витрати

Стаття являє собою комплексну статтю, до якої входять витрати на:

- управління, виробниче і господарське обслуговування у межах виробництва;
- заробітну плату з відрахуваннями на соціальні потреби працівників управління, спеціалістів, службовців;
- амортизаційні відрахування по будівлях і спорудах;
- охорону праці;
- техніку безпеки, охорону, протипожежну охорону;
- дослідження, випробування, винахідництво;
- підготовку кадрів, адміністративні й канцелярські витрати;
- відрядження;
- обов'язкові платежі (страхування майна, платежі за забруднення навколишнього середовища);
- придбання патентів, ліцензій тощо.

Розподіляються накладні витрати пропорційно основній заробітній платі виробничих робітників, крім амортизаційних відрахувань. Їх обчислюють окремо і додають до визначеної суми:

$$S_{\text{накл}} = q * S_{\text{з.н.осн}} + A_{\text{б.с.}}$$

де q – відсоток загальновиробничих витрат у заробітній платі основних виробничих робітників;

$S_{\text{з.н.осн}}$ – витрати на основну заробітну плату виробничих робітників на одиницю продукції (послуг);

$A_{\text{б.с.}}$ – амортизаційні відрахування по будівлях і спорудах на їх повне оновлення.

6. Підготовка й освоєння виробництва.

До цієї статті належать витрати:

- освоєння нових підприємств, виробництв, цехів;
- підготовка та освоєння нової продукції (послуги);
- підготовчі роботи.

Такі витрати списують на продукцію рівними частками за встановлений період їх відшкодування.

7. Позавиробничі витрати

До позавиробничих витрат відносяться витрати на :

- маркетингові дослідження;
- рекламу продукції;
- заходи із стимулювання збуту.

Деякі з цих витрат є прямими, їх можна обчислити безпосередньо на окремі вироби, а деякі – непрямі (аналіз і дослідження ринку, комісійні витрати, проведення ярмарок, презентацій).

ЗАДАЧІ за темою “ Поточні витрати підприємства та собівартість продукції”

Задача 11.1

За звітний рік на підприємстві повна собівартість товарної продукції складала 850 тис.грн., фактичний обсяг товарної продукції за оптовими цінами підприємства – 935 тис.грн. У плані на рік передбачається зниження витрат на 1 грн. товарної продукції на 0,03 грн.

Визначити витрати на 1 грн. товарної продукції у звітному й плановому роках.

Задача 11.2

Розрахувати повну собівартість одиниці продукції, якщо витрати на основні матеріали – 1,1 грн., напівфабрикати зі сторони – 0,26 грн., паливо і енергію – 0,6 грн., основну заробітну плату робітників – 0,8 грн., додаткову заробітну плату – 0,08 грн., відрахування на соціальне страхування – 37,5%.

Річні витрати на утримання та експлуатацію обладнання становлять 200 тис.грн., загальновиробничі витрати – 360 тис.грн., загальногосподарські – 140 тис.грн., основна заробітна плата виробничих робітників – 100 тис.грн. на рік.

Позавиробничі витрати складають 3% від виробничої собівартості.

Задача 11.3

Обсяг товарної продукції в минулому році – 6400 тис.грн., витрати на 1 грн. – 0,9 грн. Умовно-постійні витрати в минулому році – 1500 тис.грн.

За планом обсяг виробництва збільшиться на 10%, умовно-постійні витрати – на 4%. За рахунок впровадження нової техніки буде зекономлено 72 тис.грн.

Визначити:

- 1) обсяг товарної продукції за планом;
- 2) собівартість товарної продукції за рівнем витрат минулого року;
- 3) відносна економія умовно-постійних витрат у плановому році;
- 4) собівартість товарної продукції за планом;
- 5) планові витрати на 1 грн.;
- 6) відсоток (%) зниження витрат порівняно з минулим роком.

Задача 11.4

Собівартість товарної продукції – 760 тис.грн.

Собівартість залишків товарної продукції на складі на початок розрахункового періоду – 220 тис.грн., на кінець – 245 тис.грн.

Собівартість залишків відвантаженої продукції без зміни її власника на початок розрахункового періоду – 120 тис.грн., на кінець – 150 тис.грн.

Визначити повну собівартість реалізованої продукції.

Задача 11.5

Розрахувати економію витрат на матеріали для відбудови шляхового покриття при використанні крупнозернистого заповнювача замість дрібнозернистого, за умовами попередньої задачі. Цінові дані незмінні.

Таблиця 11.1 - Характеристика матеріалів

Назва матеріалів	Витрати, од. виміру
Поковки з квадратних заготовок, вага 1,8 кг	0,0062 т
Бітум шляховий, рідкий	0,0108 т
Бруски зрізані з хвойних порід 3 сорту	0,15 м3
Асфальтобетон	92,5

Задача 11.6

Згідно з планом благоустрою магістральних шляхів підприємством шляхового господарства планується демонтувати старе покриття і облаштувати нові доріжки та тротуари. Розрахувати витрати на матеріали за наступних умов: норма витрат бітуму – 0,06 т, ціна – 1520 грн./т; норма витрат природного піску – 0,5 м3, ціна – 60 грн./т; норма витрат асфальтобетону – 7,14 т, ціна - 477,30 грн/т. Норма витрат наведена в розрахунку на 100 м2 покриття. Підприємство повинно виконати обсяг робіт, що дорівнює 1,5 тис.м2.

Задача 11.7

Зимове утримання доріг підприємствами здійснюється механізованим і ручним способами. Ручне прибирання доріг, зупинок громадського транспорту та тротуарів у недоступних для машинного прибирання місцях складається з: усунення снігу, сколювання льоду, вирубування нальодів. Розрахувати витрати на ручне виконання робіт 100 м2 за наступних умов (табл.11.2).

Таблиця 11.2 – Вихідні дані

Найменування витрат	Одиниця виміру	Величина
Заробітна плата	грн.	7,45
Нарахування на заробітну плату	грн.	?
Матеріали:		
Технічна сіль	т/грн.	0,01/1,92
Всього прями витрати		?
Накладні витрати (60%)	грн.	?
Разом		?
Прибуток (12%)		?
Разом		?
ПДВ		?
Всього з ПДВ		?

Вартість витратних матеріалів розраховано при ціні технічної солі – 35,35 грн. за 1 тонну.

Задача 11.8

Розрахувати збільшення витрат на сіль шляховим підприємством при зниженні температури зовнішнього повітря. Виконано робіт 5 тис. м². Норми витрат надані в розрахунку на 1000 м² шляхового покриття. Вартість технічної солі – 40 грн. / т.

Таблиця 11.3 – Норма витрат технічної солі

Найменування показника	Норма при температурі повітря зовні		
	до -6°С	від -6 °С до-15 °С	до -15°С і нижче
Сіль, т	0,04	0,06	0,08

Задача 11.9

Розрахувати витрати підприємства зовнішнього освітлення на утримання однієї світлоточки, виходячи з даних, наведених у таблиці.

Таблиця 11.4 – Вихідні дані

Показники	Од. виміру	Необхідна кількість	Ціна ,грн.
Кабель силовий	м	3	4
Голий провід	м	2	2,5
Ізольований провід	м	2	3
Патрон	шт.	1	3,7
Рубильник	шт.	1	4,3
Світильник	шт.	1	10,5
Труби металеві	шт.	2	7,35
Трансформатор струму	од	1	8
Ізолятор	м	3	6,45
Ізоляційна стрічка	м	3	5,45
Фарба	кг	?	22,3
Розчинники	л	0,5	3

Витрати фарби на покриття 1м³ поверхні складають 180 г, фарбою треба обробити не менше 1-2 м³.

Задача 11.10

Розрахувати витрати Павлівської ділянки з вирощування квітів у м. Харкові на послуги сторонніх організацій за даними таблиці.

Таблиця 11.5 – Вихідні дані

Показники	Види організацій	Потреба в ресурсах	Вартість одиниці ресурсу, що споживається, грн.
Теплова енергія	ХКП “Теплові мережі”	52,294 Гкал.	68,79
Електрична енергія	ВАТ “Харківобленерго”	Для загального освітлення 72,941 Квт; Для виробничих ділянок та оранжерей – 50 Квт	0,17
Газ	Договір на постачання “Харківміськгаз”; Договір на технічне обслуговування газових приладів котельних Договір на транспортування газу “Харківтрансгаз”	Потреба по підрозділах: для вирощування однієї квітки на міські об’єкти з урахуванням обслуговування ГРП і газових приладів – 0,9 м ³ ; для опалення виробничих приміщень і горілки меморіалу “Слава” – 78 тис. м ³	За постачання газу – 148,75грн за 1 тис. м ³ ; за транспортування – 43,75 грн. за 1 тис.м ³
Вода	КП “Вода”	На санітарно-технічні потреби й полив зелених насаджень міста – 2820 т.м ³ Для вирощування квіткової продукції – 780 м ³	1,5

Кількість квітів, які планується виростити, – 200 000 од.

Задача 11.11

Розрахувати витрати на добрива для інтенсифікації агротехнічного догляду за зеленими насадженнями на підприємстві СКП "Харківзеленбуд" для саду ім. Т.Г. Шевченка. Виділено 30 дерев, які потребують даних заходів негайно. Органічних добрив необхідно 20-25 л на 1м² пристовбурової площі дерева, мінеральних добрив – 1 г діючої речовини на 1м² пристовбурової площі. На міських вулицях при наявності незаасфальтованої метрової лунки площу живлення приймають 2 м², на газоні в сквері - 3-4 м².

Таблиця 11.6 - Ціна добрив, грн./т

Суперфосфат	Калій магнезія	Аміачна селітра
660,00	650,00	580,00

Задача 11.12

Розрахувати середню вартість послуги теплопостачання у м. Хмельницькому для гуртожитків без лічильників.

Таблиця 11.7 - Вихідні дані

Норма витрат, Гкал / місяць	Питома вага споживання	Вартість послуги, грн.
0,07318	60	5,13
0,08783	30	6,16
0,11707	5	8,20
0,13174	5	9,23

Задача 11.13

Обґрунтувати економічну доцільність встановлення лічильників теплової енергії на промислових підприємствах. Виконати порівняльний аналіз підприємств і виявити загальні тенденції.

Підприємство А – площа опалення 1200 м²;

Підприємство Б – площа опалення 800 м²;

Підприємство В - площа опалення 3000 м²

Вартість 1 Гкал при наявності лічильника 129,23 грн, опалення 1 м² загальної площі в опалювальний період на місяць – 4,24 грн.

Задача 11.14

Трубопроводи систем опалення будівель з терміном експлуатації більше 10 років мають сольові та інші відкладення на внутрішніх стінках. Ці відкладення призводять до зниження ефективності теплообміну на 30 відсотків і зниження температури теплоносія на 20-25⁰С. Відповідно виникають перевитрати електроенергії для виробництва тепла. Розрахувати витрати тепла у натуральних та вартісних вимірниках для цегляної будівлі в 14 поверхів загальною площею 7332,1 м², корисною площею – 5660,3 м², якщо 70% транспортованого тепла реалізується. Вартість 1 Гкал тепла без лічильника для населення – 158,4 грн., для юридичних осіб – 167,5 грн.

ТЕМА 12. Фінансові результати діяльності підприємства

Ціна – це грошове вираження вартості товару (продукції, послуг).

Комунальні тарифи – система ставок, за якими підприємства житлово-комунального господарства реалізують продукцію (послуги) споживачам.

Розпорядженням голови Обласної державної адміністрації від 28.04.99 р. №344 Харківська державна адміністрація затвердила нормативи рентабельності для комунальних підприємств: квартирна плата – 5 %, вивезення побутових відходів – 5-10 %, водопостачання – 5-10 %, водовідведення – 5-10 %, теплопостачання – 5-10 %.

Головним змістом фінансової діяльності підприємства є належне забезпечення фінансування. Відповідно до джерел коштів фінансування поділяється на внутрішнє і зовнішнє.

Доходність підприємства є одним з найголовніших показників, які відображають його фінансовий стан. Цей показник визначає мету підприємницької діяльності.

Основний результат діяльності підприємства визначається за допомогою цілого ряду показників, що поділяються на абсолютні й відносні.

До *абсолютних показників* відносять прибуток підприємства, а до *відносних* – рентабельність підприємства.

Доход підприємства – це виручка від реалізації продукції, послуг і виконання робіт без урахування податку на додану вартість та акцизного збору.

Загальну суму доходу визначають за формулою

$$\sum D_i = D_1 + D_2 + D_3,$$

де D_1 – доход від реалізації продукції, робіт, послуг;

D_2 – доход від позареалізаційних операцій;

D_3 – доход від іншої реалізації.

Прибуток підприємства в загальному розумінні являє собою частину вартості додаткового продукту і є складовою доходу підприємства.

Прибуток підприємства – це частина виручки, що залишається після відшкодування всіх витрат на виробничу і комерційну діяльність підприємства.

Чистий прибуток підприємства формується наступним чином:

1. Доход від реалізації продукції (робіт, послуг) - ($D_{реал.}$)
2. Чистий доход від реалізації продукції (робіт, послуг) – ($D_{чист.}$):

$$D_{чист.} = D_{реал.} - ПДВ - АС,$$

де **ПДВ** – податок на додану вартість;

АС – акцизний збір.

3. Валовий прибуток ($\Pi_{вал.}$):

$$\Pi_{вал.} = D_{чист.} - B_{п.м.} - B_{оп.} - B_{ін.п.} - B_{з.з.},$$

де $B_{п.м.}$ – прямі матеріальні витрати;

$B_{оп.}$ – прямі витрати на оплату праці;

$B_{ін.п.}$ – інші прямі витрати;

$B_{з.з.}$ – загальногосподарські витрати.

4. Прибуток до оподаткування ($\Pi_{оп.}$):

$$\Pi_{оп.} = \Pi_{вал.} - B_a - B_z - B_{оп.},$$

де B_a – адміністративні витрати;

B_z – витрати на збут;

$B_{оп.}$ – інші операційні витрати.

5. Чистий прибуток ($\Pi_{чист.}$):

$$\Pi_{чист.} = \Pi_{оп.} - ПП,$$

де **ПП** – податок на прибуток.

Основна ставка податку на прибуток сьогодні в Україні становить 30 % оподаткованої бази. Однак законодавством передбачено ставки : 3 і 6 % - для страхової діяльності; 15 % - для інноваційних продуктів. Суб`єкти

підприємницької діяльності сьогодні можуть використовувати єдиний податок та фіксований податок, що є спрощеною системою оподаткування.

Рентабельність – це відносний показник ефективності роботи підприємства, який у загальній формі обчислюється як відношення прибутку до витрат.

1. Коефіцієнт рентабельності активів (P_a):

$$P_a = (\Pi_{он} / K_a) * 100,$$

де K_a – середня сума активів за річним балансом.

2. Коефіцієнт чистої рентабельності активів ($P_{ч.а.}$):

$$P_{ч.а.} = (\Pi_{чист.} / K_a) * 100,$$

3. Коефіцієнт рентабельності власного капіталу ($P_{вк.}$):

$$P_{вк.} = (\Pi_{чист} / K_в) * 100,$$

де $K_в$ – власний капітал підприємства.

1. Коефіцієнт рентабельності акціонерного капіталу ($P_{ак.}$):

$$P_{ак.} = (\Pi_{чист} / K_{ст}) * 100,$$

де $K_{ст}$ – статутний капітал.

5. Коефіцієнт рентабельності продукції (P_n):

$$P_n = (\Pi_{вал} / C_{pn}) * 100,$$

де C_{pn} – повна собівартість реалізованої продукції.

6. Коефіцієнт рентабельності одиниці продукції ($P_{од.}$):

$$P_{од.} = ((\Pi - C) / C) * 100,$$

де Π, C – ціна (тариф) й повна собівартість одиниці продукції.

7. Коефіцієнт рентабельності доходів ($P_{д.}$):

$$P_{д.} = (\Pi_{чист} / Д) * 100.$$

ЗАДАЧІ за темою “ Фінансові результати діяльності підприємства”
Задача 12.1

Таблиця 12.1 – Вихідні дані

Назва виробів	План реалізації продукції, шт.	Оптова ціна, грн.	Повна собівартість продукції, грн.
А	1800	0,6	0,45
Б	2100	0,50	0,32

Визначити:

- 1) прибуток підприємства на плановий рік;
- 2) рівень рентабельності виробів „А” і „Б” (окремо).

Задача 12.2

Вихідні дані:

Залишки нереалізованої продукції по підприємству на початок планового року (тис.грн.):

<i>за відпускними цінами підприємства (без ПДВ)</i>	820
<i>за виробничою собівартістю</i>	760
<i>річний плановий випуск товарної продукції: за відпускними цінами підприємства (без ПДВ)</i>	9 460
<i>за повною собівартістю</i>	7920
<i>очікувані залишки нереалізованої продукції на кінець планового року: за відпускними цінами підприємства (без ПДВ)</i>	680
<i>за виробничою собівартістю</i>	660

Визначити прибуток від реалізації товарної продукції на плановий рік.

Задача 12.3

Таблиця 12.2 – Вихідні дані, тис.грн.

Показники	Підприємства		
	№1	№2	№3
Виручка від реалізації продукції (без ПДВ)	5200	266	1820
Собівартість реалізованої продукції	3150	222	980
Позареалізаційні доходи	250	20	46
Позареалізаційні видатки	-	36	42
Основні фонди на початок року	8400	660	880
Введені основні фонди:			
У березні	220	-	430
У квітні	90	-	-
З 1 серпня	-	240	170
Вибувають основні фонди:			
У травні	0	60	84
З 1 червня	188	12	-
Середньорічні нормовані оборотні засоби	460	220	360

Визначити загальний прибуток, рентабельність реалізованої продукції і загальну рентабельність по підприємствах. Зробити висновки про роботу підприємств.

Задача 12.4

Обсяг виручки від реалізації товарної продукції без ПДВ і акцизного збору за рік – 426,2 тис.грн. повна собівартість продукції за рік – 288,2 тис.грн.

За планом на наступний рік передбачається в середньому зростання цін на продукцію підприємства у 2,76 раза.

Ціни на матеріальні ресурси й витрати на оплату праці, що формують собівартість продукції підприємства за розрахунками, зростуть у 3,04 раза.

Визначити рентабельність продукції на наступний рік.

Задача 12.5

Обсяг реалізованої продукції (без ПДВ і акцизного збору)	21200 тис.грн.
Собівартість реалізованої продукції	16400 тис.грн.
Питома вага (частка) витрат на заробітну плату в кошторисі виробництва	28%

Визначити:

- 1) матеріальні й прирівняні до них витрати;
- 2) доход від реалізації продукції;
- 3) прибуток від реалізації продукції;
- 4) рентабельність реалізованої продукції.

Задача 12.6

<i>Обсяг реалізованої продукції у вільних відпускних цінах</i>	<i>56280 тис.грн.</i>
<i>У тому числі ПДВ</i>	<i>9382 тис.грн.</i>
<i>Собівартість реалізованої продукції</i>	<i>28860 тис.грн.</i>
<i>У тому числі витрати на оплату праці</i>	<i>4280 тис.грн.</i>
<i>Доход від реалізації майна</i>	<i>1230 тис.грн.</i>
<i>Доход від здачі майна в оренду</i>	<i>24 тис.грн.</i>
<i>Доход від реалізації цінних паперів</i>	<i>36 тис.грн.</i>
<i>Доходи від інших позареалізаційних операцій</i>	<i>11 тис.грн.</i>
<i>Позареалізаційні витрати</i>	<i>6 тис.грн.</i>

Визначити загальну величину доходу підприємства, прибутків від реалізації продукції, рентабельність реалізованої продукції.

Задача 12.7

Обсяг реалізованої продукції (без ПДВ і акцизного збору)	32360 тис.грн.
Собівартість реалізованої продукції	20420 тис.грн.
Прибуток від реалізації матеріальних цінностей	284 тис.грн.
Доходи від позареалізаційних операцій	46 тис.грн.
Витрати від позареалізаційних операцій	12 тис.грн.
Інший прибуток	8 тис.грн.
Сума податків	878 тис.грн.
Сума сплати відсотків (%) за кредит	181 тис.грн.
Середня сума активів балансу	88400 тис.грн.
Власний капітал	32 460 тис.грн.

Визначити загальний прибуток, рентабельність сукупних активів, рентабельність власного капіталу і рентабельність реалізованої продукції.

Задача 12.8

Мале підприємство працює другий рік. Його виробничо-фінансова діяльність характеризується такими показниками.

Таблиця 12.3 – Вихідні дані

Показники	Минулий рік	Поточний рік
Випуск продукції в натуральному вираженні, тис.шт.	20,0	40,0
Собівартості одиниці продукції, грн.	1,8	1,6
Ціна одиниці продукції, грн.. (без ПДВ)	2,4	3,0
Позареалізаційні доходи, тис.грн.	9,0	6,0
Власні інвестиційні ресурси, тис.грн.	46	-
Сума податку на прибуток, тис.грн.	1,0	1,8
Плата за кредит, %	-	40

Визначити величину кредиту і плату за кредит (за умови, що в підприємства недостатньо власних ресурсів для забезпечення наміченого випуску продукції), а також чистий прибуток підприємства на поточний рік.

Задача 12.9

Визначити планову величину фінансових ресурсів на квартал.

Обсяг використання фінансових ресурсів за квартали базисного періоду складають: 130, 120, 160, 180 тис.грн. Експертна оцінка перспектив змін обсягу використання фінансових ресурсів показала, що в плановому кварталі потреба фінансових ресурсів повинна збільшитись на 20 %.

Задача 12.10

Розрахувати доходи СКП "Харківзеленбуд" від основних видів діяльності в 2005 р., якщо виділено бюджетних грошових коштів на поточний ремонт зелених насаджень 3437 тис грн. і поточне утримання фонтанів 90 тис. грн. Потрібно на поточний догляд 4113,4 тис.грн., на утримання фонтанів – 90 тис. грн. Коефіцієнт фактичного виконання плану по догляду за зеленими насадженнями – 100 %, по фонтанах – 80%.

Задача 12.11

Розрахувати інший операційний дохід підприємства, що має бути компенсований, від знесення зеленого насадження за такими даними: зрубана ялинка діаметром стовбура 40 см, що віднесена до природної території, яка особливо охороняється. Відновна вартість одного хвойного дерева діаметром 40 см – 1000 грн. Коефіцієнт місця розташування дорівнює одиниці, коефіцієнт значущості –2.

Задача 12.12

Розрахувати інший операційний дохід підприємства від знесення зелених насаджень за такими даними:

- знищена береза діаметром 20 см на території скверу. Відновна вартість берези з даними показниками – 150 грн., коефіцієнти місцезнаходження і значущості дорівнюють 1 (кожний окремо);
- пошкоджений газон на площі 3 м². Відновна вартість 1 м² газону складає 60 грн. коефіцієнти місцезнаходження і значущості – дорівнюють 1 (кожний окремо).

6. ЗАСОБИ КОНТРОЛЮ І СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ

6.1. Структура залікового кредиту

Види й засоби контролю (тестування, контрольні роботи, індивідуальні завдання)	Розподіл балів, %
МОДУЛЬ 1. Поточний контроль зі змістових модулів	
ЗМ 1.1. Тестування	10
ЗМ 1.2. Тестування	10
ЗМ 1.3. Тестування	10
ЗМ 1.4. Тестування	10
Підсумковий контроль за МОДУЛЕМ 1	
Курсова робота	20
Письмове підсумкове тестування	40
Усього за модулем 1	100%

6.2. ЗАСОБИ КОНТРОЛЮ

6.2 А. Засоби і форми поточного контролю

Види контролю	Обсяг у годинах
1. Опитування на занятті	Передбачено у загальному обсязі лекційної і практичної роботи
2. Виконання командних завдань	
3. Тестування за змістовими модулями	

6.2 Б. Засоби й форми підсумкового контролю

Види контролю
1. Узагальнення результатів поточного контролю
2. Складання підсумкового тесту за змістовими модулями

Підсумкова оцінка студента враховує оцінки, отримані на кожному з етапів контролю.

Поточне тестування

При проведенні поточного тестування визначають рівень знань студентів з теоретичних питань курсу. Мінімальна кількість правильних відповідей студента на тестове завдання з курсу, що дозволяє оцінити результати тестування позитивно (тобто «задовільно» або «зараховано»), має бути більше 60 % від загальної кількості запитань тестового завдання.

Критерії оцінок при виконанні курсової роботи

Студенти спеціальності “Менеджмент організацій” денної і заочної форм навчання у п'ятому семестрі виконують курсову роботу на тему “Розрахунок економічних показників діяльності готелю”. Курсова робота має бути літературно і технічно грамотно виконана, відповідати певним вимогам оформлення. Вона мусить включати титульну сторінку, зміст, виклад матеріалу згідно з планом, заключну частину, список літературних джерел, додатки. Курсову роботу виконують відповідно до “Методичних вказівок до курсової роботи “Розрахунок економічних показників діяльності готелю” з курсу “Економіка підприємства”.

Курсова робота має бути виконана й подана на кафедру не пізніше зазначеної в навчальному плані дати. Курсову роботу рецензує викладач кафедри “Економіка підприємств міського господарства”. Якщо рецензія позитивна, студента повідомляють про допущення його роботи до захисту. Дату і час захисту встановлює кафедра. Остаточну оцінюють роботу після її захисту автором. Студентам дозволяється здавати іспит з курсу “Економіка підприємства” тільки після захисту курсової роботи і одержання відповідної позитивної оцінки за неї. Курсову роботу оцінюють за 4-бальною системою.

При перевірці курсової роботи виставляють диференційні оцінки з кожного питання. Загальну оцінку за роботу виставляють як середнє арифметичне з відповідним округленням в ту чи іншу сторону.

«Відмінно» - виставляють при всебічному, глибокому, систематизованому освітленні питання. У відповіді повинен реалізуватися творчий підхід і вміння аналізувати, використовувати довідникові матеріали.

«Добре» - виставляють при достатньо повній та правильній відповіді на запитання. Крім цього повинно бути показано вміння використовувати довідкову літературу.

«Задовільно» - виставляють при правильних відповідях на поставлене головне питання. При цьому допущені різні неprincipові похибки чи помилки.

«Незадовільно» - виставляють при неправильній відповіді на поставлені запитання чи при наявності принципівих помилок у відповідях.

Іспит

Проведення іспиту з курсу – найважливіший метод контролю та оцінки знань студентів з навчального курсу “Економіка підприємств”. Результати іспитів оцінюють за 4-бальною системою: “відмінно”, “добре”, “задовільно”, “незадовільно” відповідно до кваліфікаційних вимог до студентів спеціальності 6.050200 – «Менеджмент організацій».

Оцінку **“відмінно”** (5 балів) ставлять у випадках, коли студент має систематичні й глибокі знання навчального матеріалу, вміє без помилок виконувати практичні завдання, передбачені програмою курсу, засвоїв основну і ознайомився з додатковою літературою, викладає матеріал у логічній послідовності, робить узагальнення і висновки, наводить практичні приклади в контексті тематичного теоретичного матеріалу.

Оцінку **“добре”** (4 бали) ставлять, якщо студент повністю засвоїв навчальний матеріал, знає основну літературу, вміє виконувати практичні завдання, викладає матеріал у логічній послідовності, робить певні узагальнення і висновки, але не наводить практичних прикладів у контексті тематичного теоретичного матеріалу або допускається незначних помилок у формулюванні термінів, категорій, невеликих арифметичних помилок у розрахунках при розв’язанні практичних завдань.

Оцінку **“задовільно”** (3 бали) ставлять у випадках, коли студент засвоїв матеріал не у повному обсязі, дає неповну відповідь на поставлене теоретичне запитання, допустився грубих помилок у розрахунках при розв’язанні практичного завдання.

Оцінка **“незадовільно”** (2 бали) ставиться студентові, який не засвоїв навчальний матеріал, дає неправильні відповіді на поставлені теоретичні запитання, не вміє або неправильно виконує розрахунки при розв’язанні практичних завдань.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Бібліографічний опис	Теми, де застосовуються
1. Основна література	
1. Економіка підприємства - Підручник. / Ред. С.Ф.Покропивного.- К.: КНЕУ, 2006. –528с.	1-13
2. Економіка підприємства: навч. посібник для сам. вивч. дисц. / Г.О.Швиданенко та ін.- К.: КНЕУ, 2000. –248с.	1-13
3. Хозяйственный кодекс Украины. – Харків: ООО «Одиссей», 2004. – 232 с.	1,2
4. Экономика предприятия / Под ред. В.Я. Горфинкеля и др. – М.: Банки и биржи; ЮНИТИ, 1998. - 742с	1-13
5. Экономика предприятия / Под ред О.Волкова. – М.: ИНФРА-М, 1997. – 416с.	1-5,7-13
6. Грузинов В. Экономика предприятий. – М.: Финансы и статистика,1998. –208с.	1-5,7-10
7. Гражданский кодекс Украины. – Харків: ООО «Одиссей», 2004. – 400 с.	1,2,3
8. Закон України "Про власність" / Відомості Верховної Ради України.- 1991.- №20.	1
9. Закон України "Про оплату праці" від 24березня 1995р./ Урядовий кур'єр. –1995. –18травня.	7,8
10.Закон України "Про оподаткування прибутку підприємств" від 28грудня 1997р./ Урядовий кур'єр. –1997. – 6 червня	10
2. Додаткові джерела	
1. Економіка підприємства: Підручник. / М.Г.Грещак, В.М. Колот, А.П. Наливайко. К.: КНЕУ, 2001. – 526с.	1-3,7
2. Ворст Й., РевентлоуП. Экономика фирмы. – М.: Высш.шк., 1996. – 272с.	1-3
3. Зайцев Н. Экономика промышленного предприятия. – М.: ИНФРА_М, 19996. – 160с.	1,4,5,7
4. Как добиться успеха: Практ. Советы деловым людям/под ред.В.Е.Хруцкого, 1992	8,10
5. Колот А.М. Мотивація, стимулювання й оцінка персоналу. - К,: КНЕУ,1998.- 224с.	7
6. www.rada.gov.ua	1-3,7,9
7. www.zakon.com.ua	1-3,7,9

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Методичні вказівки до самостійного вивчення дисципліни, виконання контрольної роботи та проведення практичних занять з курсу “Економіка підприємства” (для студентів 3 курсу напряму 0502 – «Менеджмент» всіх форм навчання).

Укладачі: Вікторія Валеріївна Величко,
Наталія Василівна Водка

Відповідальний за випуск: В.О.Костюк

Редактор: М.З.Аляб'єв

Верстка: Ю. П. Степась

План 2008, поз. 40 М

Підп. до друку 24.04. 08	Формат 60x84 1/16	Папір офісний
Друк на ризографі	Облік.- вид. арк. 3,4	Ум.-друк.арк. 3,1
Тираж 100 прим.	Зам. №	

61002, м. Харків, ХНАМГ, вул. Революції, 12

Сектор оперативної поліграфії ЦНІТ ХНАМГ,
61002, м. Харків, вул. Революції, 12